

Academia Bârlădeană

Anul XV, 4 (33), Trim. IV, 2008

Revistă editată de Societatea literar - culturală "Academia Bârlădeană"

Președinte de onoare: C.D. Zeletin ● Președinte: Elena Monu

Statuia lui Neulai Roșca-Codreanu din fața fostei Școli Profesionale de Fete "Neulai Roșca Codreanu", b-dul Epureanu nr. 19, Bârlad.

Autor: Vasile Scutari, Galați. A fost amplasată inițial în Piața din fața Bisericii Domneasca, în 1908.

Foto: Vasile Slabu

Din viața Academiei

14 septembrie 2008, ora 11: Academia Bârlădeană și Fundația „Vasile Dumitrache” au organizat la sediul Societății literar-științifice lansarea cărții: *Profesorul Vasile Dumitrache sau Lecția iubirii de școală*. Semnificativ, pentru funcționalitatea Academiei Bârlădene, este faptul că procesul de elaborare al volumului s-a desfășurat în spațiul din str. Republicii nr. 235. Prin osârdia Societății și a Fundației reuniunea comemorativă s-a bucurat de un public numeros format din cca. 70 de persoane. Timp de două ore asistența a ascultat intervențiile prof. Elena Monu, moderatorul activității, a ing. Mircea Agache, președintele Fundației, a doamnei Natalia Dumitrache, a lui Costel Postolache, editorul cărții, a profesoarelor Elena Popoiu și Gabi Lidia Ghidoveanu, coordonatoarele volumului. Au mai luat cuvântul primarul municipiului, ing. Constantin Constantinescu, profesorii: Vasile Țugulea, Mihai Luca, Ștefan Cucuș, Octavian Grigorescu, Mihaela Tudor, Sergiu Coloșenco, dr. Constantin Teodorescu. În încheiere, Mircea Agache a prezentat programul Zilelor „Vasile Dumitrache” și a distribuit gratuit cărți tuturor participanților la această emoționantă întâlnire comemorativă.

20 septembrie 2008. Academia Bârlădeană și Muzeul „Vasile Pârvan” din Bârlad au organizat Simpozionul „Alexandru Vlahuță – 150 de ani de la naștere”. Reuniunea aniversară s-a desfășurat la sediul muzeului din strada Republicii 235 – Secția Personalități bârlădene. Programul a cuprins în prima parte intervențiile susținute de prof. univ. dr. Nicolae Crețu: *Al. Vlahuță, azi*, prof. dr. Elena Monu, președintele Academiei

Bârlădene, *Familia Alex. Vlahuță – Schiță genealogică-biografică*, muzeograf Alina Butnaru, moderatorul reuniunii, care a prezentat esul criticului literar Valeriu Râpeanu, *Al. Vlahuță, un scriitor reprezentativ al țării noastre*. În a doua parte a manifestării Serghei Coloșenco a lansat revista „Academia Bârlădeană”, nr. 3, 2008, și suplimentul omagial dedicat poetului Cezar Ivănescu. Reuniunea s-a încheiat cu prezentarea (vizionarea) filmului documentar *Al. Vlahuță* realizat de prof. Elena Monu, prof. Mioara Popa și Media TV Bârlad.

2-3 octombrie 2008. Iași. Simpozionul național *Monumentul. Tradiție-viitor*. Elena Monu a susținut comunicarea *Case și destine*

din Bârlad: Tuduri și Emandi.

26 octombrie 2008. Clubul Elevilor „Spiru Haret” din Bârlad a împlinit 55 de ani. La manifestarea festivă au participat, având intervenții, cuprinse în volumul omagial, membrii Academiei Bârlădene: Stela Blănaru, Nicoleta Arnăutu, Veronica Daraban, Elena Monu.

22 noiembrie 2008. În cadrul Târgului de carte „Gaudeamus”, la standul Editurii Humanitas a fost lansat volumul bilingv al domnului C. D. Zeletin, *Sonetul italian în Evul Mediu și Renaștere*, ediție restructurată și revizuită a cărții – două volume purtând același titlu, apărute la Editura Minerva în anul 1970. Au vorbit: doamna Smaradna Bratu Elian, îngrijitoarea ediției, dl. Vlad Russo, redactorul de carte, consulul Italiei la București și C. D. Zeletin, care a dezvoltat ideea motivației psihologice a apariției formei fixe a sonetului, atât în evoluția limbii italiene, cât și în disciplina esteticii.

22 noiembrie 2008. La Muzeul Literaturii Române din Iași, scriitorul Iorgu Gălățeanu și-a lansat ultimul său roman, *Utopia zidurilor*, apărută la Editura Cronica, anul acesta. Au prezentat volumul: Valeriu Stancu, Teodor Pracsu, Simion Bogdănescu și Theodor Codreanu.

25 noiembrie 2008. La Muzeul National George Enescu (Palatul Cantacuzino) din București. C. D. Zeletin a vernisat Expoziția: *Principesa pianistă Elena Bibescu și începuturile carierei artistice a lui George Enescu*, organizată cu exponate ale Muzeului, Bibliotecii Naționale a României și Arhivei C. D. Zeletin.

5 decembrie 2008, ora 10. C.D. Zeletin a avut o întâlnire cu elevii și absolvenții Școlii nr. 1 „Iorgu Radu” din Bârlad, ce s-a caracterizat printr-o atmosferă de mare vivacitate intelectuală.

5 decembrie 2008. Elena Monu a organizat pomenirea lui Nicolae Roșca Codreanu la împlinirea a două secole de la

naștere. Ceremonia religioasă s-a desfășurat la mormântul acestuia din Cimitirul „Eternitatea”, Bârlad.

6 decembrie 2008. Reuniunea membrilor și simpatizanților Academiei Bârlădene s-a desfășurat la sediul Societății literar-științifice din str. Republicii 235, Bârlad, în prezența a 60 de persoane. Programul a cuprins:

1. Elena Monu, *Familia Roșca Codreanu din ținutul Tutovei*;
2. Cătălin Teodoru, *Documente inedite*

referitoare la familia Roșca Codreanu;

3. Elena Popoiu, *Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” Bârlad la ani 50*;

4. Lansarea cărții *G. Tutoveanu, Poezii*, apărută sub egida Academiei Bârlădene, prezentată de către C. D. Zeletin, care a avut ideea apariției volumului în format „livre de poche” și a selectat riguros, în calitate de editor, cele mai frumoase creații poetice ale fondatorului Academiei Bârlădene.

5. C. D. Zeletin a donat Academiei Bârlădene cărți și publicații, pentru *Fondul Cartea rară*.

8 decembrie 2008. Zilele Școlii nr. 6 „Victor Ion Popa” – Bârlad. Elena Monu a susținut comunicarea *V. I. Popa, personalitate marcantă a culturii române* și a donat cărți și reviste apărute sub egida Academiei Bârlădene.

- continuare pe coperta 4 -

Când spui Bârlad, ajungi la Tutoveanu, la Academie...

Cam în perioada când învățătorul N. Pieptu din Grajduri, cătun al comunei Valea Satului din apropiere de Iași, dar care era a județului Vaslui, se adresa revistei „Albina” din București (1898) să obțină de la binevoitori ajutor pentru înființarea unei biblioteci comunale, publice în Bârlad – spune I. Antonovici, un tipograf, care avea și o bibliotecă, de unde, pe bază de taxă, 3 lei pe lună, publicul putea împrumuta cărți pentru literatură.

Biblioteca în cauză, pe la 1899, era compusă din vreo 2000 de volume în limba română și franceză, cumpărate de la un librar Petroff și de la particulari, îl completează pe I. Antonovici, fostul său profesor Gr. Crețu...

Asta se întâmpla la Bârlad – unde avea să se nască *Academia Bârlădeană* a lui George Tutoveanu, institutorul, care va trudi și el să adune cărți pentru poporâni, reușind ca la 15 noiembrie 1906 să înjghebe un comitet de inițiativă, compus din mai mulți însuflețitori ai culturii, personalități ale locului, cu nume sonore la vremea aceea – A. Balaban, P. Nichifor, N. Dorin, F. Chiriac, N. Dimopol, V. Georgescu, N. Petrea, A. Simionov, T. Rătescu și A. Tenea, pe care îi prezida chiar G. Tutoveanu, făcându-i interesați să întemeieze un local, o bibliotecă pentru popor.

Entuziaștii vor fi reamintiți, pe parcurs, nu numai ca solii dorinței majorității bârlădenilor, ci și făclierii lor, care-și vor exprima aspirațiile în toată presa locală care nu era deloc neînsemnată la Bârlad, dar și prin gazetele care viețuiau în toate colțurile României – de la Cernăuți și Suceava, de la Siret și Botoșani, până la Craiova și București, dar nu numai.

Credința lor întru bibliotecă, însemna în primul rând carte pentru țărani și târgoveți, a fost alimentată și de eoul care venea proaspăt, cum se întâmplase cu presa și școala ardelenilor I. Popescu, Șt. Neagoe ori Haliță, tot de la un profesor, un mocan transilvănean, spită spornică a țăranilor.

Născut la 23 martie 1838, cel pe care îl vom cunoaște cu numele de Stroe Belloescu, după ce își face studiile la București, le termină pe cele politehnice la Gand, în Belgia și, cu diplomă de mare inginer, ajunge profesor mai întâi la Brăila, apoi, în 1866 vine la Bârlad, la Liceul „Codreanu”, unde rămâne până la pensie, în 1898 și după aceea... până în 20 octombrie/2 noiembrie 1912 când, crezându-l bogat, răuvoitorii îi pătrund în locuință și îi iau ceea ce e mai important pentru om – viața.

Cu dragoste pentru lumea săracă, dar dornică de lumină, profesorul Belloescu se alătură și el celor care vroiau nu numai pentru ei bibliotecă și, cu inimă și mână de filantrop, dar și de mare patriot, pune la dispoziția comitetului creat suma de 5000 de lei pe care o ridică treptat la 40000 de lei, bani mulți, foarte mulți pentru vremea aceea. Cu ei se va ridica la Bârlad „căminul cultural” al viitoarei Biblioteci. Presată de cerințele obștii, Primăria se vede pusă în situația să-și probeze și ea filantropia: oferă „Parcul

comunal” din strada Principală a târgului ca loc pentru clădirea bibliotecii.

În toamna anului 1909 sediul Bibliotecii publice din Bârlad se va inaugura, iar realizarea avea să devină o provocare, dacă nu o invitație la o asemenea edificare și pentru alte orașe din țară: Tecuci, Focșani, Brăila, Râmnicu-Sărat...

Când pe schele se construia, în mahalalele târgului Bârlad ființau niște case în care oamenii de cultură sau aspiranți la aceasta, zicându-și literați, se adunau la seratele literare sau muzicale care, după conferințe cu subiecte de interes, se transformau în seri dansante și de discuții pe teme de cultură și de legătură sufletească cu ceea ce venea din afară. Un astfel de cerc cultural s-a numit „Tutova”, nume de la județul Tutova, de la tradiții, și-l aveau președinte chiar pe Stroe Belloescu, iar alături de el, cu funcții și însărcinări de strângere a prieteniei cu localnicii, dar și cu cei din alte orașe,

alți intelectuali: Vasile Bălășescu, Dimitrie Mironescu, Ștefan Drăgănescu, Grigore Forțu, M. Somlea, G. Tutoveanu, Catrina Kracti, I. Bontaș, S. Cerchez, Al. Fotino, Mihai V. Cristescu, Th. Marinescu, Gh. Neștianu, lt. Gr. Siminescu.

Nu era singurul cerc cultural pentru lectură, muzică, conferințe, dans și discuții despre artă și cultură prezente și viitoare din orașul Bârlad. La liceul din localitate funcționa deja o Societate culturală a elevilor intitulată chiar „Stroe Belloescu” și care avea președinte un tânăr în ale culturii și scrisului, Ion Manolache Holda.

Cercul de lectură al Societății Funcționarilor Comerciali nu făcea nici el figurație. Revista „Făt-Frumos”, întemeiată de George Tutoveanu în 1904, care înlocuia „Paloda Literară”, moștenitoarea ziarului „Paloda”, organ al intereselor generale, fondat de tipograful G. Cațafani, dar și „Vocea Tutovei”, organ național-democrat, susțineau direct culturalizarea, ieșirea cu seratele literare și muzicale la sate.

În asemenea atmosferă, îmbrăcat în hainele cele mai simple, iarna de șiac mănăstiresc și cu căciulă brumărie de oaie, iar vara haine albe de dril și cu pălărie de paie cât roata carului, împletită de vreun elev îndemânat, dar plătită ca recompensă pentru munca dăruită lui, mâncând ca un adevărat schimnic, numai atât cât să trăiască un om, profesorul de matematică de la Liceul „Codreanu”, Stroe Belloescu înțelege că numai prin școală se poate aduce lumină în popor, iar prin biserică se realizează moralizarea populației, și ridică nu numai „Căminul Cultural” de la Bârlad, unde piatra de început o pusese G. Tutoveanu, și care avea să devină Casa națională a orașului, ci și biserici și școli. O biserică în satul Grivița și alături de ea școala, iar în ciuda opoziției șefului său politic de la liberali, și un monument închinat lui Alexandru Ioan Cuza, cel care dăruise pământ țăranilor.

„Ridicat-am această școală pentru luminarea țăranului român – Stroe Belloescu 1892” – scrie pe placa de marmură așezată pe peretele din dreapta intrării în școală. La dreapta școlii și în aceeași grădină, atunci presărată cu flori, cu liliaci, tei și brazi falnici avea să se afle biserica, ridicată de soții Belloescu în 1904.

Iar între școală și biserică, „la mijloc și ceva mai în față, străjuit de patru brazi” – cum scrie jurnalistul Vasile Manole, s-a înălțat chipul în bronz al lui Cuza Vodă, însoțit în basorelief de sfinții săi apropiați, Mihail Kogălniceanu și Constantin Negri”.

„Porți un frumos și scump nume, numele lui Alexandru cel Bun. Să trăiești dar mulți ani, ca și dânsul, și fă, o, doamne, ca prin dreptatea Europei, prin dezvoltarea instituțiilor noastre, prin sentimentele tale patriotice, să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale nației noastre când Alexandru cel Bun zicea ambasadorului Împăratului din Bizanția că România nu are alt ocrotitor decât pe Dumnezeu și sabia sa! „Să trăiești Măria Ta!”, îi rostise Mihail Kogălniceanu marelui ales, la Iași, în ziua de 5 ianuarie 1859, ca un îndemn ca și muntenii să facă la fel...”

Voința colectivă atunci, aceeași și acum – când era vorba de eternizare...

Era primul monument din România închinat la 17 octombrie 1904 lui Alexandru Ioan Cuza, cu mult mai devreme decât cel care se va înălța în capitala Moldovei la Iași, în Chișinău ori la Bârlad. Cel care încă din 1892 scria în ziarul local „Paloda”: „Stăpânirea a făcut multe școli pentru clasele de sus, pentru țărani nu s-a făcut decât foarte puțin și mai natural era dacă de aici se începea, căci astăzi am fi fost mai departe”, pe peretele din față, Belloescu a pus ca semn de prețuire portretele împăratului Traian și ale lui Gh. Lazăr și Gh. Asachi, cei doi deșteptători ai culturii neamului nostru, iar în cancelaria școlii, pe lângă alte portrete, pe cel al domnitorului Cuza, dat de Domnitor prietenului său Costache Conachi, al cărui fiu, Lupu Costachi, îl dăruise lui Belloescu.

Școlii din Grivița i-a urmat construirea de către Belloescu a celor două școli din satele Pleșa și Palerma, în 1912, ambele în apropierea orașului Bârlad.

„Eu, Stroe Belloescu, profesor pensionar, fiu al lui Stroe Beloiu și al Stanei din Transilvania, făcut-am acest locaș pentru ca țăranul român pururea să propășească prin cultură și lumină. Semnat Stroe Belloescu”.

Ridicând în perioada 1906-1909 Casa Națională de la Bârlad Belloescu a apelat la editurile din țară, ca prin donații de cărți și reviste, să îmbogățească zestrea locașului și înștiința: „În ea se găsesc instalate: „Liga culturală”, „Legiunea cercetașilor”, „Societatea Corală «Armonia»”, o sală pentru expoziții și întruniri a societăților de binefacere, precum și o bibliotecă cu un cabinet de lectură, unde oricine poate veni și consulta orice fel de cărți didactice, literare sau științifice”.

În „Anuarul presei române și al lumii politice” pe anul 1909, unde director proprietar era Gr. Grigoriu-Riga, consemnându-se cele spuse până aici, se adaugă: „Bârladul numără și scriitori de seamă, cunoscuți pe tărâmul literaturii române, cum sunt domnii: George Tutoveanu, părintele Antonovici, premiat de Academia Română pentru scrierile

Dsale, Șt. Th. Pamfile, A. Gheorghiu-Mândru”, dar menționa și colaboratorii ziarelor locale și corespondenții ziarelor cotidiene din capitală care popularizau înfăptuirile de la Bârlad: M. Dorin, Dr. Friedmann, V. Georgescu-Bârlad, D. Zamfirescu, Jaques Sirkus, Isidor Ornstein.

„Țara de Jos”, revistă culturală, lunară, care apărea în București prin anii 1924-1927, adunând în ea scrierile celor care proveneau de la Bârlad, precum *Academia Bârlădeană* astăzi, prin pana gazetarului Vasile Manole, atrăgeau atenția orașului Bârlad că nu trebuie să uite că „Stroe Belloescu n-a fost mare numai prin sfârșitul tragic care l-a încadrat într-o aureolă de martir, ci mai ales prin bunătatea atotstăpânitoare a sufletului său”. Ziarul „Drapelul” din 12 martie 1913, care apărea la Bârlad, publica articolul „Omorătorii lui Stroe Belloescu la Curtea cu Juri...”. Acuzații în proces erau în număr de 13: Sterian Iosiph, Ioan Iosiph, zis Nică, Vasile P. Chirica din localitate, Alecu Dima, Ioan Peleneagră, zis Butuc, Manolache Chirițoi din Berești, toți acuzați pentru crimă și tâlhărie prin întrebuițare de violență, bătăi și crimă din care s-a pricinuit moartea lui Stroe Belloescu și a servitorului său Nicu Oprișan, iar Manolache Popa și Vasile Berescu, complici la crimă”.

Același ziar, nr. 28 din 29 martie 1913, nota verdictul în procesul ucigașilor: „Pedeapsa muncii silnice pe viață la care au fost condamnați cei șase omorători ai lui Stroe Belloescu”.

Drept o datorie de recunoștință și de pietate, lui și soției sale, gazetarul vedea necesar ca „oasele Coanei Raluca să fie aduse și îngropate în biserica din satul Grivița, alături de ale aceluia cu care și-a împărțit ea în liniște și mulțumire cei 50 de ani de trai împreună”; ca în grădina Casei Naționale să se înalțe cât mai curând un monument demn de acela care pentru târgul Bârlad n-a fost numai un îndrumător, dar și un mare om de bine”.

După ani, revista „Țara de Jos”, ca și actuala revistă „Academia Bârlădeană”, adună în juru-le pe toți cei care au sentimente deosebite nu numai pentru Stroe Belloescu sau George Tutoveanu, ci pentru tot ceea ce a fost, este și va fi ceea ce iubim – când spunem Bârlad.

Iată-i pe cei care realizau în perioada acea revista culturală „Țara de Jos”: C. D. Rânzescu, G. V. Botez, Nicolae Manolescu, N. N. Vasiliu, Iacov Antonovici, Al. Bădăuță, Ion Băilă, D. Cotoranu, C. Dinu, Mihail Dragomirescu, Virgil Duiculescu, George Dumitrescu, Ion Gane, Const. Georgiade, Const. Goran, Lizi Hârsu, N. Iosif, D. Iov, Al. Lascarov-Moldovanu, At. Mândru, Ștefan Manole, D. Murărașu, Const. Mațievici, M. Mihăileanu, Gerge Nichita, Al. R. Nițulescu, Ion G. Oprișan, Natalia Pașca, George Pallady, Ion Palodă, George A. Petre, Const. C. Rarincesu, Dr. Barbu Solacolu, Ion Sân-Giorgiu, Petre Strihan, Zaharia Stancu, V.V. Stanciu, Vintilă Rusu-Șirianu, Gh. Tașcă, G. Tutoveanu, C. Talaz, C. Vlădescu-Răcoasa, Gr. Veja, Romulus P. Voinescu, C. Zancu.

Cine simte pentru Bârlad și se îndreaptă către *Academia Bârlădeană* vor spune-o scriitorii de mâine...

Că rămân actuale spusesele lui Nicolae Iorga; „Morții trăiesc în noi, la fiecare dată când noi avem nevoie de ei, ei înviază și îndoiesc energia noastră cu condiția de a lucra după tradițiile lor!”.

Diana Stoica

Semne poetice. Pulbere în imaginarul poetic eminescian

Semnul poetic **pulbere** dezvoltă, în imaginarul poetic eminescian, două direcții de semnificare. (1) În relație cu termenii care desemnează metale prețioase, provoacă imagini care construiesc un spațiu de basm, specific poeziei eminesciene și (2) este imagine a efemerității, a zădărnicii.

1. În prima direcție de semnificare, imaginea poetică **pulbere**, în complementaritate cu **argintul**, creează o lume ireală, întemeiată pe principiul luminii. Astfel, într-un decor al strălucirii, al luminozității, care este specific lumii din adâncul mării a lui Odin, semnul poetic **pulbere** se încarcă cu atributul 'sacralitate', sugestia cromatică trecând dincolo de plasticizarea exterioră, prin convergența spre lumea armoniei absolute: „*Stâlpii sclipesc, bolțile-s strălucite, / Cărările-s de pulbere mai albă / Ca argintul cel viu*” (O. IV, 107), poetul descoperind lumea mitică a lui Odin, după ce bea din cupa de aur auroră: „*Din cupa mea de aur bea auroră*” (*Ibidem*). În alt context, metafora **pulbere de argint** creează în sfera sugestiei o imagine – simbol cu deschidere spre lumea mitului: „*... Pe mândrele cărări, / Ce trec prin verzile și mândre plaiuri / E pulbere de-argint.*” (O. IV, 94), „*Pulbere de-argint pe drumuri, pe-a lor plaiuri verzi – o ploaie*” (O. IV, 126).

Într-o atmosferă de basm, efectele luminoase ale lunii, sugerate de construcția metaforică **pulbere de diamante**, conturează un spațiu ireal: „*Pulbere de diamante cade fină ca o bură, / Scânteind plutea prin aer și pe toate din natură*” (O. I, 142) sau prin epitetul plasticizant **argintoasă**, **pulbere** este imagine sugestivă a razelor lunii care creează o atmosferă feerică, de vis: „*O arată-mi-te iară-n haină lungă de mătăasă, / Care pare încărcată de o pulbere-argintoasă*” (O. I, 152).

2. Pe fondul opoziției efemeritate / veșnicie, semnul

poetic **pulbere** introduce în semantica eminesciană ideea zădărnicii pământului, idee care se suprapune peste componenta noțională cu trăsătura semantică 'praf', într-o comparație ce opune imaginea terestră dimensiunii cosmice infinite: „*Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze, /... / Astfel, într-a vecinicii noapte pururea adâncă, / Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă...*” (O. I, 1333) sau în contextul viziunii biblice, **pulbere** sugerează efemeritatea ființei umane prin integrarea acesteia în **pământ** – materie a ființării: „*răsar' o vijelie din margini de pământ, / Dând pulberea-mi țărâni și inima-mi la vânt*” (128).

În episodul dacic din **Memento mori**, distrugerea Daciei în istorie, dar a salvării ei în dimensiune mitică, este în opoziție cu imaginea triumfătoare a Romei care va cunoaște în devenirea istorică decăderea. Astfel, blestemul lui Decebal străbate timpul și devine profecție: „*Și profetic glasul-i secolii pătrunde*” (O. IV, 139). În acest context, **pulberea** se constituie în imaginea nimicniciei, a destinului roman pus sub semnul decăderii, prezis de Decebal în momentul morții: „*Vai vouă Romani puternici! – Umbră, pulbere și spuză / Din mărirea-vă s-alege!*” (*Ibidem*).

Imaginea poetică **pulbere** se subordonează contrastului aparență / esență atunci când exprimă ideea degradării credinței și a valorilor în chiar interiorul structurilor care promovează dogma religioasă: „*Chiar Papii mândri cu trei comănace-n cap, / Păstori de nații cu strâmbă cârjă-n mâini, / Pulbere-s astăzi, / Pulbere sunt chiar vii fiind*” (O. IV, 371), incapacitatea pătrunderii profunzimii spirituale fiind marcată printr-o atitudine ironico-disprețuitoare: „*Semnele tainei / Mute rămân și îi fac de râs*” (O. IV, 371).

Gh. Râmboiu – Bursucani

POEME HAIKU HIBERNALE

Decembrie toarce
Din fuioare de ceață –
Fire reci de-argint.

Copaci zgribuliți
Biciuiesc fulgii de nea –
Ninge viscolit.

Dune de jad alb
Meșterite de viscol –
Troiene de nea.

Nuzi și resemnați
Visează primăvara –
Copacii iarna.

Gerul brodează
Din fire de negură –
Pânze de cristal.

Vuiet de-obuze
Săgetează văzduhul –
Afară-i crivăț.

Gerul pictează
Pe-oglindea ferestrelor –
Flori reci de cristal.

Tronează-n păduri
Puzderii de mirese –
Copacii nișii.

S-agită-n văzduh
Roiuri de fluturi albi –
Ninge tumultos.

Hlamide albe
Împodobesc pământul –
Pâlcuri de omăt.

E iarnă pe-alei –
În copacii nuzi și triști
Doar vrăbii la sfat.

Clopoței alb-verzi
Prevestesc „Mărțișorul” –
Sfârșit de iarnă.

Mircea Coloșenco

Nicolae Labiș. "Albatrosul ucis"

(2 decembrie 1935 - 21 decembrie 1956)

Poezia *Albatrosul ucis* are o semnificație distinctă în opera labișiană: face parte din creația literară de vârf a poetului cu viață întreruptă bestial în plin urcuș genial, fapt pentru care a fost considerată o premoniție a lui, adăugându-i-se în acest sens epitafele. Redacția „Gazetei literare” (organ al Uniunii Scriitorilor), în 1955, a refuzat să o publice, nu și „Scânteia tineretului” (organ al CC al UTC), în ianuarie 1956, inclusă apoi în volumul *Lupta cu inerția* (Editura Tineretului, 1958), titrând ciclul de versuri din care mai făceau parte: *Sunt douăzeci de ani, Epitaf I, Epitaf II, Pasărea cu clonț de rubin*. Ulterior, în 1966 și 1993, două volume de poezii ale sale vor fi intitulate omonim.

În *Fondul documentar literar Nicolae Labiș*, aflat în posesia Complexului Muzeal Bucovina din Suceava, sunt păstrate fulgurațiile din timpul scrierii poeziei (nr. inv. 187), rămase până acum inedite:

(P E S C Ă R U Ș U L)
ALBATROSUL UCIS. Versul 1:
(Când vântul dinspre mare spre pomi se)
Din pomi când înspre mare se răsucise vântul; v.11: (*Sclipesc*)
Lucesc multicolore în juru-i scoici ucise; v.15: Le (*-ntunecă*) tulbură lumina lor albă, orbitoare; v.17: Deasupra țipă-n aer (*trecând*) dansând în salturi bruște; v.18: (*Dansând frenetic deasupra*) Sfidând nemărginirea, un tânăr pescăruș; v.19: (*Stăpânul înălțimii*) (*Viteazul*) (*Stăpânul înălțimii zvârlit între moluște*) Războinicul furtunii zvârlit între moluște; v.20: (*În ochiul stins*) (*În ochiul stins răsfărânge alt zbor și alt urcuș*) Răsfărânge-n ochiu-i stins un nou urcuș; v.21: (*Și aripa tresare*) Când se-ncrețește briza, aripa-i se-nfioară; v.22: (*Și pare că-i-nviață*) Și reînviat o clipă de-un nevăzut îndemn; v.23: (*Își va*) (*Purta-va stăpânul pe cărările*) Îți pare că zbura-va din nou, ultima oară.

În plus, un catren scris disparat este anulat: *Un val l-a scos pe plajă. Privirile i-s stinse/ Și briza prin penetul lui mort s-a răsfirat./ Stă prăvălit pe spate cu aripile-ntinse/ În cimitir de scoici imaculat.*

De menționat faptul că poezia labișiană nu are nici o similitudine cu viziunile creațiilor dedicate aceleiași înaripate marine de către Ch. Baudelaire, Maxim Gorki ori Anton Cehov și nici pe departe cu *Pasărea furtunii*, romanul lui Petre Dumitriu apărut în epoca proletcultistă.

Creația poetului român are o „filosofie” proprie, cu

bătaie lungă, în plină inchiziție stalinistă, ceea ce înseamnă că se dezmeticise din mocirla ideologiei comuniste el, cântărețul „evului aprins”! Și asta înainte cu mult de răzmerița din Polonia (Poznan, septembrie 1956) ori de contrarevoluția din Ungaria (Budapesta, octombrie 1956), precum și de mișcările studențești de la noi din toamna aceluiași an fatidic 1956.

Este interesantă rezonanța/reacția poeziei lui Nicolae Labiș la etajele specifice ale conducerii superioare de partid și de stat comuniste la câteva săptămâni după ce s-au desfășurat, în București, între 23-28 decembrie 1955, lucrările Congresului al VII-lea al PCR.

Astfel, la Consfătuirea cu principalele cadre din presă (redactorii șefi de la cotidienele regionale și departamentale), din 12 ianuarie 1956, condusă de Sorin Toma (fiul supraevaluatului A. Toma) – redactorul șef al „Scânteii” (organ al CC al PCR), *concluziile* au aparținut lui Leonte Răutu, șeful Secției Propagandă și Agitație a CC al PCR (1948-1956). Iată cine erau indivizii aceștia:

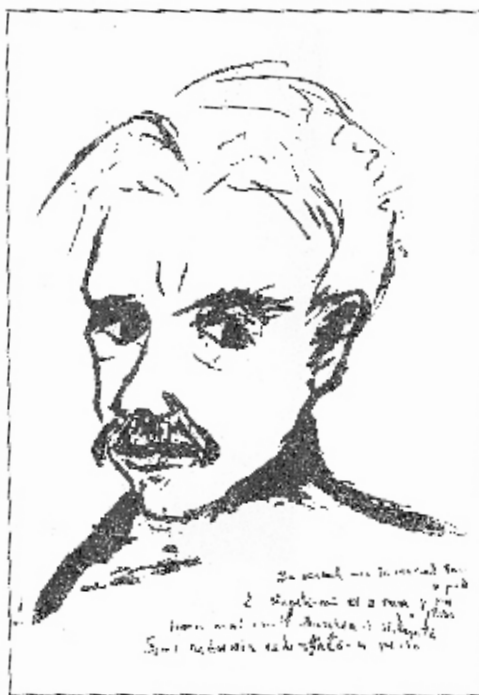
„Este dificil și dureros să facem un inventar al caznelor la care a fost supusă cultura română în anii administrării sale de către ceata de politruaci guvernată de Răutu. Un belfer cu tupeu, precum Traian

Șelmaru, ajungea să dicteze în lumea scriitorilor români, un agitator de duzină de talia lui Sorin Toma își permitea să stigmatizeze poezia lui Tudor Arghezi, iar versificatorul submediocru numit A. Toma era declarat urmașul lui Eminescu. Și toate acestea se petreceau sub directul patronaj al lui Răutu, aparent aghiotantul lui Iosif Chișinevschi, în fapt dictatorul absolut și de nimeni controlat al literelor și gândirii românești în anii pustiitori ai stalinismului” (Vladimir Tismăneanu. *Arheologia terorii*. București, Editura Eminescu, 1992, p.230-231).

Paragraful din *concluziile* lui Leonte Răutu, care îl incriminează comunist/cominternist pe Nicolae Labiș, poezia lui în chestiune, este destul de explicit și neechivoc; textul respectiv este inedit:

„A apărut raportul Tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, a fost Congresul și era firesc ca după Congres spiritul de partid, combativitatea, să crească.

Ce se întâmplă? Să luăm de exemplu «Scânteia tineretului».

Nicolae Labiș

«Scânteia tineretului» publică o poezie a lui Labiș, *Albatrosul ucis*. Am aflat că «Gazeta literară» acum câteva luni a respins această poezie cu conținut ideologic neconform și «Scânteia tineretului» a găsit timpul ca după Congres, imediat să publice această poezie a morții albatrosului:

«Când se-ntetește briza aripa-i se-nfioară
Și, renviat o clipă de-un nevăzut îndemn,
Îți pare că zbura-va din nou, ultima oară,
Spre-un cimitir mai sobru și mai demn».

Dacă am putea găsi un *cimitir sobru și demn* pentru asemenea poezii ar fi foarte bine, dar noi am dat loc în «Scânteia tineretului», care vrea în acest fel să mobilizeze tinerii pe șantiere în construirea socialismului. Duceți această poezie la Bicz și desigur vă va lua cu *huo*” (Arhivele Istorice Naționale Române, București. Fond Cancelarie CC al PCR. Dosar nr. 12/1956, f.1-28).

Prigoana filistiniană fusese declanșată cu ipocrizie mai înainte.

În „Gazeta literară” (nr.1/1955) a apărut o caricatură cu Nicolae Labiș și Alexandru Andrițoiu ca frecventatori ai lui Bacchus. Era continuarea caruselului excluderii și reprimirii în UTC a lui Nicolae Labiș, pe când urma cursurile celebrei Școli de literatură „Mihai Eminescu” din București (1952-1954). La Conferința Uniunii Scriitorilor din Iulie 1955, doi proletcultiști în vogă, Aurel Baranga și Dan Deșliu, l-au înfierat cu mânie comunistă pe Nicolae Labiș. Primul l-a prezentat (alături de Alexandru Andrițoiu) ca pe o figură descompusă din punct de vedere al moralei proletare, iar al doilea, temător ca *prostiile* poetului (făcute împreună cu Aurel Covaci), dealtminteri „oameni foarte talentați”, era sigur că „este inevitabil ca asta să nu se reflecte în creația lor” (***) *Conferința [secretă] a Uniunii Scriitorilor din iulie 1955*. Editura Vremea, București, 2006, p.50, 78).

Semnalul dat de Leonte Răutu a oficializat oprobriul politic.

Atacurile împotriva poetului devin concentrate și dese: Miha Dragomir îl critică pentru așa-zisele neglijențe de exprimare (Consfătuirea Tinerilor Scriitori, 22 martie 1956), Aurel Rău, ca teribilist („Contemporanul”, nr.14/1956), Mihai Beniuc, pentru că „nu s-a înscris pe linie” (Primul Congres al Scriitorilor, 18-23 iunie 1956).

Totuși, în același an 1956, Nicolae Labiș debutează editorial cu o plachetă de versuri: *Puiul de cerb* și cu un volum de poezii: *Primele iubiri*, pe care voia autorul să-l titreze *Vârsta de bronz*, periate bine de neprețuita cenzură politrucă.

Însă „accidentul” fatal de tramvai din noaptea 9/10 decembrie 1956 nu a fost întâmplător: acolo se afla *omul negru*, un anume „Schwarzmann”, care a știut foarte bine ce ordine îndeplinea și de la cine. Ancheta începută s-a încheiat în coadă de pește...

În felul acesta, Leonte Răutu et Comp. a răsuflat ușurat conform principiului stalinist: decât un dizident în viață, mai bine un erou mort.

Albatrosul ucis

Când dintre pomi spre mare se răsucise vântul,
Și-n catifeaua umbrei nisipul amorțea,
L-a scos un val afară cu grijă așezându-l
Pe-un cimitir de scoici ce strălucea.

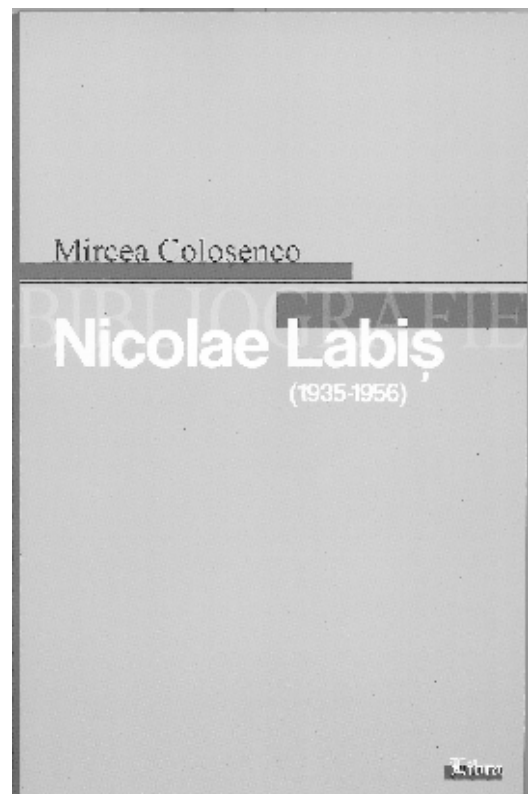
La marginea vieții clocotitoare-a mării
Stă nefiresc de țeapăn, trufaș, însă răpus.
Privește încă parcă talazurile zării
Cu gâtul galeș îndoit în sus,

Murdare și sărate-s aripile-i deschise,
Furtuna ce-l izbise îi cântă-un surd prohod,
Lucesc multicolore în juru-i scoici ucise
Al căror miez căldurile îl rod.

De valuri aruncate pe țărnul sec și tare
Muriră fără luptă sclipind acum bogat.
Le tulbură lumina lor albă, orbitoare,
Aripa lui cu mâl întunecat.

Deasupra țipă-n aer dansând în salturi bruște,
Sfidând nemărginirea, un tânăr pescăruș.
Războinicul furtunii zvârlit între moluște
Răsfrânge-n ochiu-i stins un nou urcuș.

Când se-ntetește briza aripa-i se-nfioară
Și, renviat o clipă de-un nevăzut îndemn,
Îți pare că zbura-va din nou, ultima oară,
Spre-un cimitir mai sobru și mai demn.

Serghei Coloșenco

Unica poezie a lui Marin Preda

Editura *Alfa* a ființat în București și a fost condusă de G. Niculescu, alias Sergiu Filerot. Între 1940-1941 a tipărit (gratuit pentru unii autori) câteva volume de versuri: N. Chirițescu-Dolj: *Glod și empireu de-azur* (versuri, *Tiparul Universitar*, 1940), Felix Andaman: *Aritmetică* (poeme, colecția „Albatros”, octombrie 1941), prezent cu elemente noi, nonconformiste în peisajul poeziei vremii, G. Niculescu-Veghe: *Încrustări în gând* (versuri, *Tiparul Universitar*, 1941), Tib. Tretinescu: *Vergu Ocu* (schite, colecția „Albatros”, 1941).

În 1942, tinerii poeți de la revista „Albatros” (fusesse suprimată între timp de cenzură) au hotărât tipărirea în „Colecția Albatros” a plachetei „Sârmă ghimpată”, volum colectiv, care să reflecte spiritul *Albatros*-ului. Printre autori se numărau Felix Andaman (Geo Dumitrescu), Elena Diaconu, Sergiu Filerot, Miron Radu Paraschivescu, Iulian Petrescu, Ștefan Popescu, Marin Preda, Ovidiu Riureanu și Tib. Tretinescu. În total: 10 nume. Dintre toți, inedit era doar Marin Preda care predase editurii o singură poezie: *Întoarcerea fiului rătăcit*.

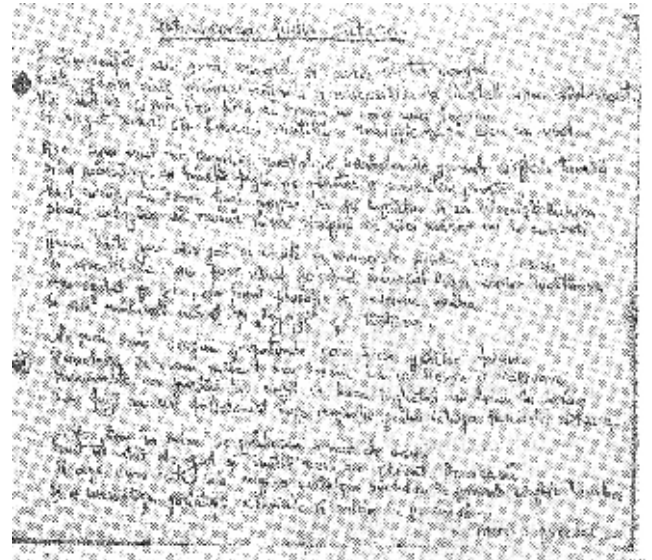
Volumul, dactilografiat, a fost prezentat la Cenzura Militară a Presei, în aprilie 1942, pentru a obține „bun de imprimat”. Manuscrisul a fost restituit cu ștampila cenzurat (cu majuscule) și cu adaosul scris de mână: „Nu se poate imprima”. După ani, autorul antologiei, Sergiu Filerot, își amintește: „Cum ar fi putut fi oare de acord regimul de dictatură militară fascistă cu asemenea texte, cu premonițiile lui Felix Andaman, cu ridiculizarea „războiului sfânt?” etc., etc.

Dacă poeziile din volumul manuscris nu au fost tipărite, singura care – peste ani – va fi tipărită – a fost poezia lui Marin Preda, *Întoarcerea fiului rătăcit*.

Abia în 1946 a văzut lumina tiparului în bilunarul „Lupta tineretului”, în nr. 8 din 10 august, p. 2, col.4-5, pentru care Marin Preda încasase suma de 500 de lei, ca drepturi de autor. Poezia a mai fost publicată, postum, în mai 1981, în volumul omagial *Timpul n-a mai*

avut răbdare. Marin Preda, editura Cartea Românească, p. 514-515 (în prezentarea lui Geo Dumitrescu), apoi în revista *România literară*, an 14, nr. 44 din 29 octombrie 1981, p.7 (în prezentarea lui Sergiu Filerot).

*Sergiu Filerot, *Reîntâlniri*, Cartea Românească, 1985, pp.97-98.

Întoarcerea fiului rătăcit*

E dimineață, am gura amară și cărcei
în tot corpul.
Peste geam văd pâinea rotundă și
inaccessibilă ca idealul unui adolescent.
Mă întind și mă las fără să vreau în voia mea însumă
și cuget banal că lumea-i inutilă
și trăiește fără nici un rost...

Așa cum sînt mă cuprinde nostalgia
boabelor de porumb coapte-n tarabă
și a mămăligii cu brânză friptă pe
jeratic a oamenilor proști...
Nu-i nimic, că doară ți-ai propus să fii
luptător și să cucerești lumea
și ai nădejdea să revină niște timpuri
ce nici măcar nu le cunoști.

Acum dă-te jos din pat și caută și
muncește fiindcă nu-i rușine.
Eu, ascultă-mă: am fost rînd pe rînd
mareșal după caruri mortuare,
am spălat pe jos, am ținut filozofic de
coarne roaba
și am măturat măreț și „dégagé” pe trotuare.

Nu mai scrie versuri prozatorule care
faci patetic foame.
Punctează de vrei mizeria sau descrie
ca un Neron o vâltoare,
urmărește ca prostul un copil ce duce
înghețat un lemn în sanie
sau fugi ca un foiletonist după inspirație
pentru intriga fascicolei viitoare.

– Da, dar în mine se prăbușesc o mie de visuri.
Sînt tot atât de gol și inutil cum am plecat de-acasă
și-așa cum sînt m-a cuprins nostalgia
boabelor de porumb coapte-n tarabă
și a mămăligii pîrintești aburinde
și calde de pe masă...
Marin Preda

Ovidiu Budaca

Știința versului

Poezia *Timbru* a lui Ion Barbu a apărut mai întâi în 1926 în revista condusă de Eugen Lovinescu „Sburătorul” (în această primă variantă purta titlul *Apropiat*) și a fost reluată în variantă definitivă în volumul *Joc secund* din 1930.

Ca și *Joc secund*, acest poem este o artă poetică în care Ion Barbu vede poezia ca un „act pur de narcisism”, în care spiritul se oglindește pe sine, într-o formă muzicală sugestivă. Este un poem care se încadrează în linia poeziei pure de factură mallarmeană:

I. Cimpoiul veșted luncii, sau fluierul în drum,	13/a	(7A+6B)
v-v - v -v // v-vv v-		
II. Durerea divizată o sună-încet, mai tare...	14/b	(7A+7B)
v-v vv - v //v-v- / v-v		
III. Dar piatra-în rugăciune, a humei despuiare	14/a	(7A+7B)
v-v vv-v //v-v vv-v		
IV. Și unda logodită sub cer, vor spune – cum?	13/a	(7A+6B)
v-v vv-v //v- / v-v -		
V. Ar trebui un cântec încăpător, precum	13/a	(7A+6B)
vvv- v-v // vvv- / v-		
VI. Foșnirea mățăsoasă a mărilor cu sare;	14/b	(7A+7B)
v-v vv-v // v-vv v-v		
VII. Ori lauda grădinii de îngeri, când răsare	14/b	(7A+7B)
v-vv v-v // v-v / vv-v		
VIII. Din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum.	13/a	(7A+6B)
v-v vv-v // v-v -v-		

O definiție din *Dicționarul Explicativ al Limbii române* pentru termenul *timbru* ne poate furniza o imagine asupra ideii poetice conținută în titlul poemului barbian: „calitate specifică a unui sunet, care permite ca el să fie distins de alt sunet, independent de înălțimea, intensitatea și durata lui”. Putem înțelege că poetul încearcă încă din titlu să se individualizeze atât pe sine, cât și propria poezie. Forma perfect muzicală și sintetizată esențializată prin respingerea a tot ceea ce este inutil, a tot ceea ce omul poate relua în închipuire, fără eforturi de gândire sau de meditație, trebuie individualizată. „Cimpoiul” sau „fluierul în drum” reprezintă acest tip de poezie perisabilă, a cărei valoare e îndoielnică și care nu are forța de a cânta decât „veșted” sau „divizat”, deci fără vlagă, fără proșpețime. Originalitatea poeziei moderne se impune așadar ca un semnal încă din titlu.

Este cunoscută evoluția poeziei barbiene de la ciclul parnasian sau spre baladesc și oriental. Această evoluție este reflectată și de nivelul prozodic, fapt pentru care s-a considerat că poetul preferă un vers de inspirație folclorică, un vers cu o „curgere” ludică, aproape capricioasă „ (...) cu aranjamente rarefiate” (Dorin Teodorescu, *Poetica lui Ion Barbu*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1978).

Poezia ermetică barbiană urmărește forma prozodică perfectă și expresia încifrată, iar acest lucru este pus în valoare că poemul *Timbru* este scris în alexandrinul tradițional românesc, cu ritm iambic (accentele cad pe silabele 2, 4 și 6) și emistihuri distribuite echilibrat. Un exemplu care să illustreze acest echilibru perfect între cele două emistihuri (7A+7B) îl găsim în versul al treilea din

primul catren, în care un amfibrah (v-v) și un peon III (vv-v) sunt reluați și în emistihul al doilea pentru a accentua și din punct de vedere prozodic echivalența dintre cele două metafore: „Dar piatra-în rugăciune” și „a humei despuiare”. Această relație de echivalență se stabilește la nivelul semnificației celor două emistihuri și datorită faptului că din punctul de vedere al sintaxei poetice „piatra-n rugăciune” constituie un rezultat al „despuiării humei”.

O posibilă semnificație a versurilor III și IV reflectă tendința poetului de abstractizare a elementelor primordiale: piatra, huma, unda, elemente ce trebuie să-și găsească locul în poezia modernă. Aceste sugestii legate de origini vor reveni în ultimul vers, când poetul (re)poetizează ideea antropogenezei. „Poetul atribuie un cântec numai cimpoiului și fluierului, dar și pietrei mute reculese, pământul gol în fața lui Dumnezeu, undei călătorind sub privegherea augustă a cerului. Elementele naturii sunt puse în legătură cu o transcendență care le domină, și acestui elan spiritual al creaturii celei mai obscure și mai umile îi caută poetul expresia lui muzicală” (Tudor Vianu, *Scriitori români clasici*, Ed. Albatros, București, 1998, p. 334-367).

Perfecțiunea acestei structuri prozodice poate fi aprobată; de exemplu, primele emistihuri din versurile II, III, IV, VI, și VIII au aceeași schemă metrică: un amfibrah (v-v) și un peon III (vv-v). Pe de altă parte, sunt doar două versuri în întregul poem care să nu debuteze printr-un amfibrah, versurile V și VII. De altfel, amfibrahul pare să fie celula ritmică utilizată frecvent de Ion Barbu în acest poem, având cincisprezece ocurențe, chestiune ce capătă

semnificații importante din moment ce poetul optează pentru o formulă poetică concentrată în doar două catrene. Mulțimea amfibrahilor demonstrează rigoarea metrică ce o urmărește poetul „jocului secund”.

Această preocupare pentru desăvârșirea formei prozodice este atestată și de ocurențele peonilor, în special a peonului III (vv-v), care apare de cinci ori. Deși unii metricieni consideră peonii rezultate ale unor substituiri ritmice, nu putem ignora virtuțile expresive și muzicale pe care aceste celule metrice le capătă în poemul barbian.

În versul IV observăm prezența unei silabe independente accentuate (-). Aceasta are rolul explicit de a semnaliza interogația poetică ce se referă tocmai la virtuțile poeziei: cum trebuie să fie un cântec pentru a fi actual sau pentru a putea reflecta nevoile comunicării poetice moderne.

Vladimir Streinu consideră această schimbare de accent din lirica barbiană o dovadă de incongruență psihică: „Poet de extreme ale sensibilității, sexualist și intelectualizat, Ion Barbu este, așadar, și poet de excese metrice, parnasian și verslibrist aventuros” (Vladimir Streinu, *Versificație românească*, Ed. Cartea românească, București, 1966). Judecata este fără urmă de dubiu nedreaptă: mefiența cu care au fost receptate aceste modificări în lirica barbiană nu își găsesc justificări în câmpul textelor și al semnificațiilor lor.

„Când I. Barbu renunță, începând cu *După melci*, la structurile retorice și metrice inițiale în favoarea unor forme genuine, el merge în sensul eliberării de convențiile date (...)” (Dorin Teodorescu, op. cit., p. 116). Astfel modificările pot fi identificate atât la nivelul limbajului poetic și al semnificațiilor generale, dar și la nivel prozodic.

„Pe măsură, însă, ce „sensibilitatea formală” (Paul Valéry) a lui I. Barbu s-a accentuat el a descoperit valoarea de opoziție și de contrapondere a formei îndelung elaborate” (Idem, p. 117).

Un artificiu de mare forță expresivă din perspectiva prozodiei îl reprezintă răspunsul la această întrebare care

apare la finalul primului catren. Versul V este continuat prin ingambament cu versul VI, vers prin sinestezia conținută devine elocvent pentru o definiție a poeziei moderne. Este cunoscută importanța pe care o acordă Ion Barbu unui simbol precum oglinda; versul VI constituie o dovadă a consecvenței cu care poetul valorifică mitul oglinzii în poemele sale: primul emistih „Fosnirea mățăsoasă” (v-v vv-v) primește o imagine reflectată în oglindă, inversată în al doilea emistih, (cu mențiunea că accentul în peon este pe a doua silabă) : „a mărilor cu sare” (v-vv v-v). Pe de altă parte, trebuie semnalat faptul că cele două versuri – V și VI – se află într-o relație de echivalență semantică, marcată și prin elementul comparativ „precum”.

După cum ușor se poate observa, virtuțile alexandrinului sunt puse în valoare și din perspectiva rimei; poemul are o construcție ritmică ce tinde și ea spre perfecțiune: versurile I și IV rimează cu simetricele lor din cel de-al doilea catren, respectiv versurile V și VIII. Deoarece fenomenul este repetat și în cazul celorlalte patru versuri putem constata că poetul a urmărit crearea unei structuri ritmice unitare, armonică și profund muzicală.

Ceea ce este cu adevărat uimitor în legătură cu semnificațiile acestui text își are originea tocmai în discrepanța dintre o structură metrică clasică precum alexandrinul românesc și conținutul ideatic al poemului, discrepanță transformată într-o relație armonioasă. Procedeele originale și unice pe care poetul Ion Barbu le utilizează pentru a pune în valoare o construcție prozodică tradițională printr-un conținut semantic modern relaționează, fără îndoială, cu aspectele metrice consacrate.

Un cântec capabil să cuprindă diversitatea infinită a lucrurilor, asemănător aceluia pe care, conform tradiției biblice, l-ar fi intonat în paradis îngerii, când Dumnezeu a creat-o pe Eva din coasta lui Adam, un cântec echilibrat, pur – iată răspunsul!

RIDENDO...

Lupul, vulpea și cu jderul

Nu știu care-o fi misterul,
Deși-s rar în cârdășie,
Lupul, vulpea și cu jderul
Au făcut tovrășie

Și, în nu știu care țară,
Evident, într-o pădure,
Alianță-ntemeiară
Juruindu-și să nu fure.

Triumvirii măsurară
Contul și mărima burții
Și pe blana lor jurară
Că vor lichida... corupții,

Că ei vor stârpi minciuna
Și se va trăi mai bine,
Că-n programul lor chiar luna
Va avea zile mai pline

Și mințiră-o țară-ntreagă –
Iar și iară înșelată –
C-or să facă și-or să dregă,
Tot gargara răsuflată.

Veverițe și mieluțe
Iute le măcelăriră
Și, dând iama în puicuțe,
Pântecul își rotunjiră.

Solitar sau în grămadă,
În familii sau partide,
Orice animal de pradă
Pe cel firav îl ucide.

Morala:
Toate-aceste prădătoare
Pot vorbi aceeași limbă
Că doar blana-i schimbătoare
Dar năravul... nu și-l schimbă!

Petruș Andrei

Al. Mănăstireanu

Păcală și ai săi, de Ion Popescu-Sireteanu

Încă de la început, autorul ne previne că *Păcală și ai săi* nu e o carte facilă pentru delectarea copiilor și a celor amatori de povești, ci o carte ce se adresează celor tineri și maturi, dornici să cunoască mai bine tezaurul de înțelepciune populară și negrăite frumuseți ale limbii, deci scopul urmărit e foarte clar exprimat.

Forma sub care autorul ne prezintă întreg materialul ce constituie substanța acestui volum este aceea a unor crâmpie de dialog magistral stăpânit ca mijloc de comunicare cu cititorii. Omul de știință și literatul incontestabil aflat în persoana scriitorului, se prezintă de la sine, ca având un bogat palmares cu peste 55 de volume publicate și altele în curs de elaborare. Cunoscător perfect al valorilor multiple de exprimare, a frumuseților limbii strămoșești, spre a ajunge la inima și mintea cititorilor, folosește o cale simplă de a nara sugestiv, plastic și convingător, întâmplări simple selectate din contactul nemijlocit cu lumea din jur.

Autorul, reputat om de știință, stăpân perfect al artei de a povesti ori repovesti, pornește în realizarea scopului propus de la o poveste ca toate poveștile, din vremea în care Creatorul împărțea daruri creaturilor sale și, când sacul darurilor s-a golit, acesta se scuză, vădit jenat că nu mai are minte de dat nimănu și că doar noroc mai poate să dea. Mulțimea, concesiivă față de Creator, pare mulțumită și spune: „Fie și noroc, Doamne, dacă minte nu mai ai” (de dat). Deci, din capul locului, oamenii s-au împărțit în două grupuri distincte: unii cu minte și alții cu noroc.

De aici încolo, întâmplările se succed repetat-repetat și cele două categorii pornesc pe drumul vieții, al existenței cotidiene. Eroul cărții și al nostru i se creionează un portret favorabil, ca astfel acesta să se poată situa în centrul volumului de față și să acționeze ca atare. Pe când eroul nostru dormea, visează că i-au picat ca musafiri înșiși Dumnezeu și Sf. Petru, doi bătrâni frumoși și simpatici și, din ce are, din ce nu are, se străduie să-i primească și să-i ospăteze corespunzător obiceiului nostru din popor. Impresionat de comportamentul gazdei, care continua să viseze, Creatorul îi spune că viața lui se va schimba, că i se dă și numele de Păcală, că are menirea lui în lume, iar când omul nostru se trezește, găsește pe o laviță o traistă, un băț, o pălărie și o pereche de opinci tari, obiecte care-i întregesc portretul sub care-l vom întâlni în desele lui peregrinări prin lume. De aici înainte, eroul nostru va acționa neîncetat pentru îndreptarea unor rele ce se întâmplau oamenilor din popor, care mai totdeauna erau nedreptățiți. Autorul sugerează o multitudine de întâmplări în care e pus să acționeze Păcală, întâmplări și personaje de prin partea Moldovei de Sus, nu departe de Humuleștii lui Creangă.

În primul rând, își păcălește frații și chiar pe bunul său părinte, când n-a manifestat nici cel mai mic semn că s-ar fi fript cu ciorba fierbinte, lăsându-i pe fiecare să treacă prin propria experiență.

Vrând să plece în lume pentru menirea hărăzită de Creator, Păcală cere sfatul și binecuvântarea părintească, iar acesta, ca orice tată al copiilor săi dragi, îl sfătuiește, atenționându-l de ceea ce i se poate întâmpla în drumurile sale.

Poza simpatcă a acestui moment de la pagina douăzeci și

doi e foarte sugestivă, tatăl sfătuindu-și feciorul cu înțelepciunea celor trăite. Cele relatate în acest moment ne întăresc convingerea că oamenii simpli ai satelor reușeau să facă o bună educație, acel tot de precepte și reguli care, în final, realizează „cei șapte ani de-acasă”, bază a educației în mediul modest și moral al satelor noastre. În final, omul, oricare ar fi el și în orice situație materială s-ar afla, oricâte diplome ar acumula pe parcursul vieții, poartă nemijlocit amprenta „celor șapte ani de-acasă”.

Sintetizăm câteva dintre recomandările primite de la tatăl său, înainte de a pleca în lume:

„ - Sfatul părintesc e mai valoros ca aurul, iar înțelepciunea este numai a ta și poți dăru-i oricui, fără să păgubești; nu te lăcomi la munca altuia, că munca străină strigă la cer și Dumnezeu nu bate cu ciomagul și că puterea multora stă în chimir; noi suntem săraci și nu avem altă avere decât cuvântul și omenia; nu poți trage la lege pe omul bogat care sare pârlează legii, că se întâmplă și în zilele noastre când tâlharul bogat este ocrotit de judecători (mai ales când are și imunitate parlamentară - zic eu); de omul dulce la grai și cald la inimă, nu te mai sature; puțini recunosc în fața lumii că-s lipsiți de minte; cine nu cascade ochii, cascade punga; nici cănele nu părăsește

casa de mâncare bună; dacă s-a dezlegat sacul, apoi să tot torni în coș, că moara nu stă defel; decât lung și bleg, mai bine mic și tont”; și altele.

Tot aici apar și unele expresii ca: dricul serii, terchea-berchea - doi lei perechea; nu-i pomană în toate sâmbetele, cuvânt spus în doi peri, ce iei pe mere dai pe pere; să legăm și să dezlegăm vorbele; să sprintenim limbile; ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap; ce folos că ai avere, dacă-n casă n-ai plăcere; lingura mare strică gura, dar drege fața etc.

La întrebarea de când ține (incepe) istoria noastră? Un răspuns sarcastic, pe măsură: „De la Burebista până la prostu' ista, că avea țara un fel de baci tâmp care abia își purta șapca și proasta prin lume”. Nu-i puțin lucru pentru un primar să conducă o comună mare, cu mult popor, cu biruri grele și drumuri striccate, cu promisiuni de tot felul până la alegeri (cât de actuală e situația!).

Pe vremea aceea nu erau hoți ca astăzi și slujbașii nefiind corupți și corupători, miniștrii și parlamentarii nu erau tâlhari să fure avutul țării, iar poliștii nu-și făceau vile din mită și hoții... (exact și foarte actual, zic eu). Despre Păcală s-a dus vestea și la unii împărați, care i-au cerut sfatul. Astfel pentru împăratul care pusese biruri multe și supusese poporul la cazne, sfatul lui Păcală e foarte clar: „toți fiind la capătul răbdării, mai întâi te-ar măsura la fălci, apoi te-ar spânzura și... *fă bine și ia-ți tâlpășița de pe-aiți*”, probabil l-au împușcat la Crăciun. Un alt împărat care păcălise pe mulți (probabil se lăsau păcăliți) îi cere lui Păcală să-i spună ce face acum Dumnezeu? Istețul nostru îi răspunde că doar îmbrăcat cu hainele împăratului i-ar putea răspunde. Fac schimbul de îmbrăcăminte și de roluri (ca în *Prinț și cerșetor* din istoria și literatura engleză). Păcală în noul său rol îi spune că Dumnezeu face scări de urcat și de coborât. Imediat trimite la secret pe fostul împărat și... după un timp poruncește readucerea celui arestat, își schimbă din nou straiele și rolurile, scuzându-se: „ Să mă ierți, împărate, că te-am

→ *păcălit așa de tare, dar așa suntem noi, țărani: „iubim cu foc, lucrăm cu trageră de inimă și glumim fără răutate.”*

Păcală judecă și păcălește pe toți asupritorii poporului, fiind deci un justițiar cu mijloace pașnice, nonviolente. Oamenii cu ranguri și funcții de răspundere, cu averi mari, hoți de tot felul, nesătui de averi nemuncite sunt păcăliți, puși în dificultate și situații jenante, sunt umiliți spre satisfacția poporului. Cu mintea sclipitoare îi supune inteligenței sale făcând pretutindeni dreptate umiliților și nedreptățiților.

Vremurile colectivizării sunt vremuri cu valuri și de cumpănă. Lumea vorbește despre potopul lui Noe și potopul lui Nae, respectiv Ceaușescu. Păcală e arestat că nu intră în colhoz. Întrebat fiind: „Cine te-a adus aici, măi țărane?”, răspunde prompt, mucalit: „Anus Pannkurus” și de judecat nu m-a judecat nimeni. Cam tot pe atunci circula intens șușotit un portret creionat magistral: „Creață și buzată, pe perete agățată”. Vrând-nevrând Păcală devine colectivist și ajunge paznic la oile sterpe. Cu istețimea lui îl păcălește pe activistul profitor, făcându-l să aleagă în loc de oaie tunsă un câine flocos, că era mai voluminos. Când un reporter vrea să-i smulgă o declarație favorabilă sistemului comunist, Păcală răspunde că din trei cămăși și-a făcut două, că „astăzi trăiesc greu, că-s bătrân, norma-i mare, nu ne dau nimica, ci fură și noi muncim”. Cam tot pe atunci, în Priponeștii mei natali are loc o mare ședință la sediul CAP-ului și nimeni dintre gospodari nu ia cuvântul. Dintr-un ungher îndepărtat și stingher al sălii, o mână de om se ridică și astfel se sparge gheața și are loc un discurs ce invită activiștii sosiți să plece din sat spunând: „Tovarăși, bine ați venit sănătoși în satul nostru și... și... să plecați sănătoșei!” Bucuria începutului de ședință că s-a spart gheața a durat puțin, activistul vede în autor Tache Popovici un dușman al poporului, dar omul este lăsat în pace și s-a înțeles clar că noua orânduire și activiștii PCR nu sunt bineveniți într-un sat de gospodari.

Păcală merge în oraș pe o stradă intens circulată, este fluierat de galonatul milițian și întrebat batjocoritor dacă în satul lui mai sunt proști. Răspunsul e că „Toți proștii din satul lui s-or dus la miliție”. Mai clar de-atât nici că se putea... Și tot pe atunci circula o ghicitoare cu tâlc despre deosebirea dintre un tren personal și un milițian, cu răspuns pe măsură: „Trenul personal avea atunci trei clase și milițianul numai două”, ulterior au făcut studii universitare la drept.

Păcală se arată ironic, sarcastic cu activiștii și vremurile din trecut, când au scăpătat cei harnici și s-au ridicat hoții și lingăii, că e vai și amar de omul sărac, el plânge și sfinții tac, iar eroica

noastră țărâtime bine hrănită, din ce muncește ziua, noaptea fură – sugestivă era și un fel de strigătură de tipul ... *“La colhoz, pe dealul mare, cine fură... tot mai are”*.

În final, Păcală primește cheia raiului de la sf. Petru și să deschidă numai când va crede el. Un *turnător* cu nume chiar – Vasile Sălcati, prostul din Voinești vrea și el la rai. Păcală îl întreabă ce a lucrat în viața lui și acesta-i răspunde: „I-am lucrat pe mulți și când nu puteam singur puneam pe alții să-mi facă hatărul că eu sunt ambițios al dracului! I-am lucrat pe mulți de se mirau că am atâta putere – Dacă-i așa, marș la iad, că aici vin oameni așezați la minte ca mine, zice Păcală, cu glas de tunet și nu niște nătărăi”.

Indubitabil, Păcală e un adversar dârz și hotărât al comunismului. Pe lângă însușirile specifice ce-i vin din începutul vremurilor conform darului primit de la Creator, prin autorul volumului de față, Păcală primește acel dar al împotrivirii și al luptei continue cu noua orânduire, îngroșând rândurile celor care s-au împotrivit chiar cu armele în munte și mai mult încă, în rândurile elitei noastre economico-politico-sociale, exterminată în pușcării și în Gulagul românesc de la Canal și din alte locuri. Anticomunismul lui Păcală e sugerat de autorul volumului de față, care a simțit matrapazlăcurile politice ale unor turnători știuți sau aflați în umbră – singura lor posibilitate de a îngenunchea adevăratele valori umane ce nu s-au plecat în orânduirea defunctă în 1989. Și acum, unele îndemnuri civice din parte autorului:

„Cinstiți toate legile, dar închinați-vă numai la ale noastre, că-s din bătrâni și nu-s ca altele semănătoare de vrajbă”.

„Luați aminte că munca gândește și lenea visează”.

„Nu lăsați mintea să doarmă că-i păcat”.

„Mai marii de astăzi ne scot și lutul de sub unghii, dar trece și vremea lor” (optimism clar).

„Pădurea piere de coada ei și omul de minte proastă și de lăcomie”.

„Pleacă-te vremii dacă ea nu ți se pleacă și nu uita că v-am spus niște vorbe vechi și în drumurile voastre o să învățați și altele”.

Sper că am evidențiat o mică parte din substanța acestui valoros volum, lăsându-vă posibilitatea de a descoperi mai multe idei și fapte dacă vă veți opri cu interes și stăruință asupra lui *“Păcală și ai săi”*, pentru că, chiar de-ai fi bolnav ori supărat nu se poate să nu-ți lumineze fața un zâmbet și să te trezești răsând cu adevărat de isprăvile eroului nostru și de prostia unora dintre cei care se vor mereu în fruntea bucatelor.

Citiți volumul acesta magistral prezentat de autor și vă veți convinge personal.

Constantin Ostap

O altă viață de om... așa cum a fost

Prietenul meu, publicistul Ion Oprea, mi-a făcut surpriza cunoștinței cu un **Călător prin vâltoarea vieții**, deci cu opera cu acest titlu a unui vrednic nonagenar de prin părțile Bârladului, consătean al său: Alexandru Mănăstireanu.

Primul lucru pe care l-am făcut după citirea capitolului *Copilăria. Școala din Priponești și Școala Normală din Bârlad*, a fost să caut în *Atlasul rutier* unde este acel Priponești, identificându-l între Tecuci și Bârlad, lângă Ghidigeni. Ca unul care mi-am petrecut copilăria în lumea mirifică a satului, m-am „transpus” pe toată durata agreabilei lecturi în acel „Priponești...renumit pentru vinurile foarte bune și pentru oamenii atât de harnici, de buni, de primitivi și de iubitori de frumos”. Apoi, ca unul care și-a petrecut anii de liceu într-un

„internat”, l-am însoțit pe elevul Mănăstireanu la Școala Normală din Bârlad și am suferit alături de el când a fost „bлагословит cu un 2 la franceză”, reamintindu-mi de propriu-mi eșec la prima confruntare cu limba lui Molière...

Vreau să spun că am citit volumul de 180 de pagini cu sentimentul că autorul mi-ar fi povestit viața lui la un pahar de vin bun de Priponești...

Se înțelege, deci, că, în cele ce urmează, nu va fi vorba de o „recenzie”, ci de gândurile cuiva care își retrăiește propria-i viață, în paralel cu cea „povestită” de Alexandru Mănăstireanu, al cărui crez este: „...știu că cel mai prețios dar al omului este viața trăită frumos și demn!”.

Mă reîntorc, deci, în timp la ziua de 12 martie 1916,

când autorul „...a venit pe lume, bătând la porțile vieții”. Tatăl său, decedat la vârsta de 94 ani (!), fusese luptător în dramaticii ani 1913 și 1916 – 1918. El intuise că singurul drum în viață al fiului său era „prin carte, prin școală”. Deci, în 1928, Alexandru devenea elev al Școlii Normale din Bărlad, unde reușise ca bursier. Bucuria acelei reușite era umbrită de îndoiala pe care am simțit-o mulți dintre noi în acel început de viață: „Oare cum mă voi descurca în noile condiții ale existenței mele? Voi reuși eu, cel care zburdasem pe spații întinse să mă acomodez cu noul meu mediu de viață? Eram în situația unei flori răsărită și crescută într-un pământ fertil și transplantată acum într-un mediu foarte diferit de ceea ce avusesem până atunci...”.

A urmat acel 2 la franceză...apoi acel 10 la teza de Istorie... apoi, ...alte și alte teze cu note mari și foarte mari... Doamne, ce ușurare și degajare...”.

În 1937, la vârsta de 21 de ani, era învățător, începându-și „ucenicia”, ca suplinitor, în satul natal...În 1940 era sublocotenent și a trăit zilele obsedante ale lui 28 iunie 1940, retragerea umilitoare din Basarabia ocupată samavolnic, salvarea drapelului regimentului, 30 august 1940 cu cedarea unei părți a Transilvaniei, pe când era la Cârțișoara Făgărașului, abdicarea regelui Carol al II-lea, logodna cu Maria, cutremurul din noiembrie 1940.

Apoi 1941... căsătoria... războiul... eliberarea Basarabiei... 22 februarie 1942 – trecerea Nistrului...cucerirea Odesei... Stalingradul... retragerea („Acu, mergeam spre Țară cu rușii după noi...”), luptele de lângă satul Tudora – Cetatea Albă în care a fost grav rănit, internarea în spitalul din Făgăraș...23 august 1944, „alianța” cu foștii inamici în condiții umilitoare („...Rusia ne urăște și urmărește desființarea noastră ca popor și ca stat!”)...9 mai „ziua victoriei”...Hiroșima și Nagasachi...

Apoi, „în vârtoarea vremurilor”, ...6 martie 1945...„instaurarea guvernului Doctor Petru Groza, impus de Vășinschi, bătând cu pumnul în masă la București”.

Urmează capitolul „Cu drag, revin la profesia de educator”. Gândul mă duce la romanul lui Cezar Petrescu – *Apostol*. Câtă deosebire între aceste vremuri și acestea la care se referă învățătorul Alexandru Mănăstireanu! Deși „Ca și în celălalt război, învățătorii și profesorii au plătit un greu tribut de sânge”, învățătorul din Priponești rememorează „alegerile din 19 noiembrie 1946” când, „...Sub protecția armatei sovietice, puținii comuniști se agită, fac tărăboi ca la bălci, dar lumea, majoritatea zdrobitoare, nu agreează politica deservită Moscovei...”. Iată-l, deci, pe învățătorul și ostașul Mănăstireanu devenit „slugă la chiaburi...fascist...legionar...”. Și autorul volumului consemnează subliniat: **„Așa am intrat în cea mai neagră noapte a istoriei noastre contemporane!”**

Retrăiește evenimente dramatice „post-belice” precum cele referitoare la procesul „Trădării Naționale” de care lua cunoștință fiind la tratament balnear la Eforie-Sud: „...urmăream desfășurarea procesului intentat lui Antonescu. Dinainte condamnat de noua justiție la dispoziția Moscovei, cu interdicția de a fi grațiat de regele Mihai, Antonescu a fost executat la 1 iunie 1946 în închisoarea Jilava. Toată lumea înțelesese cu mult înainte că altă sentință nu putea fi, că Rusia nu iartă!”

La 15 august 1947 revenea în satul natal, ca învățător „...în școala la care învățasem pe vremea copilăriei mele!” Dar vremurile se schimbaseră: „...Satul liniștit și așezat din trecut acum era tulburat și răscolit de *un duh al instigării unora împotriva altora*. Multe se schimbaseră sub influența nefastă ce venea de la Răsărit!... Se pregătea febril și colectivizarea

agriculturii, model sovietic, prin hotărârea P. C. R. din 3-5 martie 1949... Se întărea dictatura proletariatului și se ascuțea tot mai mult lupta de clasă... acea teorie a Tătucului Stalin...”.

Deci tânărul învățător, care refuzase atunci să devină membru de partid, va fi transferat la Școala din Căuești „la 30 km. depărtare de Priponești... cu modestele căsuțe înșirate pe pante costelive... sătuc uitat de lume și de Dumnezeu...”.

Au fost anii unui adevărat „apostolat”. Dar la 1 septembrie 1952, i-a venit transferul la Bărlad – un nou început, în vremuri dificile, între oameni puțin binevoitori, fapt care îl determină să noteze: „Greu început!” Fusese numit profesor de română „la școala de băieți și fete de la Podul Pescăriei, pe aceleași locuri ale lui Take, Ianke și Cadâr”.

Acum începe un alt episod din viața învățătorului Mănăstireanu, care află că: „...Atunci se publică o hotărâre prin care învățătorii care predau la clasele V-VII anumite specialități se pot înscrie la facultate pentru o viitoare și sigură calificare. Reîntors la cursuri fac demersurile necesare la Iași, la Universitate”. Urmare: „...iată-mă student toamnă, între cei trei sute de admiși din trei mii de candidați”.

În 1962 devenea membru de partid P. C. R., pentru ca în 1965 să fie exclus, ca legionar, luptător împotriva U. R. S. S. în 1941-1944 și „potrivnic regimului comunist”.

Intrigile din acele vremuri pot constitui subiectul unui roman, comentariile din volumul în cauză constituind un „material” credibil, de primă mărime. ...Și viața a mers înainte, cu lumini și umbre, până în 1976 când autorul nota: „...Eram astfel pensionat cu ceva mai puțin de a împlini șaiszeci de ani”. Deci, firește, ultimul capitol se intitulează „Pensionar și...restul”. Se comentează „seara zilei de 4 martie 1977”, cu acel cutremur devastator, se rememorează întâlnirile promoției absolvenților Școlii Normale, dramaticul moment al decesului, după 43 de ani de conviețuire armonioasă, a soției (20 august 1983), euforia evenimentului din 22 decembrie 1989, dramaticul bilanț al revoluției („162 morți până la 22 și 942 după 22 decembrie, iar dintre aceștia 400 militari în termen...”), plecarea în Franța (1990) a fiicei sale, a nepotului în Belgia, prima vizită (aprilie 1992) la Paris, la fiica sa, impresii din Franța („Vizita la Paris a fost ca un substanțial balon de oxigen pentru mine, pentru viața mea!”), a doua vizită (decembrie 1994 – februarie 1995) în Franța și Belgia, a treia în 1997, cu vizitarea Italiei („...Am ajuns să calc pe urmele lui Napoleon...”), a principatului Monaco, a patra călătorie (noiembrie 2000) în Franța – cu trenul!

.....
„...Mă voi opri aici cu cele relatate” – spune autorul în final, adăugând: „nu înainte de a exprima anumite păreri și considerente asupra vieții mele obișnuite...”. Obișnuite? Nu s-ar putea spune. N. Iorga își intitulase memoriile „O viață de om – așa cum a fost”... Viața fostului învățător și ostaș Alexandru Mănăstireanu, inclusă între copertile volumului „Călător...prin vârtoarea vieții”, n-a fost cea a unui om obișnuit și justifică încredințarea tiparului amintirile unui om care are ce spune și știe cum spune. De unde și titulatura acestor note de lectură, datorate unuia care, și el, „a bătut la porțile vieții” într-un sat „de la apa Nistrului”, a ajuns la o vârstă înaintată, a cunoscut întâmplări și momente dramatice (alungarea din locurile natale de către „prieteni” din Răsărit...) și care știe să aprecieze sinceritatea unor mărturii ale unui OM înzestrat de Cel de Sus cu harul povestirii, caracteristică unor moldoveni autentici din Țara de Jos, unde sunt vinuri bune și oameni de omenie...

Ion Popescu-Sireteanu

Constantin Cârstoiu și „Drumul Pițulesei”

Profesorul Constantin Cârstoiu (n. 1938) lucrează la Centrul Județean Argeș pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale din Pitești, originar fiind din Sboghițești – Nucșoara, nordul județului Argeș. Dăruit cu trup și suflet satului românesc și creațiilor artistice ale acestuia, a avut minunata idee să scrie o carte despre trei dintre vestitele cântărețe de muzică populară din zonă.

Prima dintre ele este Maria Cârstoiu – bunica autorului – (1879 – 1970), numită și **Pițuleasa**, după numele soțului, a doua: Ecaterina Regep, fiica Pițulesei (1904 – 1986), iar a treia, Viorica Tefelev (1934 – 1997), fiica Ecaterinei și nepoata Pițulesei. Este vorba de o familie de artiste de la poalele Făgărașilor, datorate de cer cu glasuri neasemuite și cu mare dragoste și respect pentru ceea ce înseamnă cântec popular mușcelan (Pițuleasa a avut opt copii, 39 de nepoți și 59 de strănepoți).

Cartea lui Constantin Cârstoiu se intitulează *Drumul Pițulesei – Maria Cârstoiu – valoros rapsod al plaiurilor mușcelene (Pitești, Ed. Paralela 45, 2003, 273 p.)*.

Scrierea aceasta este caracterizată drept *lucrare de excepție, care cuprinde un impresionant material documentar, autorul reușind să ne prezinte fața comunei sale natale, frumusețea unică a locurilor copilăriei, îndeplinindu-și și una din misiunile pe care și le-a asumat – de a pune sub ochii sufletului și minții noastre o monografie a unor desăvârșite păstrătoare de nemuritoare tradiții* (prof. Costin Alexandrescu, Cuvânt – înainte, p. 11, 12).

Scopul mărturisit al lucrării a fost *de a pune la îndemână cititorilor o carte închinată memoriei fără stingere a celei care a străfulgerat locurile de baștină cu harul a ce are mai frumos omul: cântecul* (p. 15).

Satul Slatina, cu legendele lui, este așezat pe Râul Doamnei. Numele a fost explicat în mai multe feluri, mai ales prin firicelele de aur scos din nisipul de pe fundul apei, dar acesta ne spune, sigur, că vine de la o altă bogăție și anume de la sarea existentă în subsol, poate de la izvoare sărate, adică izvoare cu slatină.

Pițuleasca a învățat a cânta de la mama ei și tot de la mama a preluat întreaga zestre folclorică pe care a purtat-o prin vreme până aproape de zilele noastre. *Am cântat dă când eram mică, după vaci. Dă la mama. Cânta bghine* (p. 24). *Și la șezători mă duceam cu mama, acolo cântam, torceam, nu șideam din cântat* (p.24). Așa, s-a aflat ușor că *Pițuleasa este fără egal în Slatina când „zice” doine și „de codru”* (p. 25). Din cauza glasului ei frumos și a marii bogății de cântece, *mulți o tocmeau cu ziua la muncă, să le fie printre săpători, culegători, strângători de fân ori cosași, așa cum era prezentă la ridicatul căpițelor și al clăilor („clădit”), la plantație și*

nuntă, la ieșitul oilor la munte [...] sau la coborâtul turmelor (p. 25). Adeseori, femeile cu care lucra o mai scuteau de câte o parte a rândului, numai să le cânte, fapt care subliniază prețuirea de către localnici a talentului artistic propriu interpretei, valoarea sa în lumea colectivității natale (p. 25).

Supranumele **Pițuleasa** îi vine de la soțul său care provenea dintr-o familie care creștea capre. De la diminutivul **căpriță** s-a creat forma prescurtată **piță**. **Pițu** a evoluat în **Pițulete**, de unde femininul **Pițuleasa**. Soțul ei, Neculae Cârstoiu, numit și **Pițu**, era cioban și buștenar, vânător și pescar, cânta din fluiet și era cântăreț la biserică. Moare în Primul Război Mondial, lovit în piept de un cal. Pițuleasa și-a crescut singură copiii, muncind acasă și cu ziua. Cosea, bătea coasa și trăgea brazde în rând cu bărbații. Ca văduvă, a luptat din greu cu viața, și-a dat copiii slugi, dar au învățat carte. Ea, însă, n-a știut să scrie și să citească, pentru că școala era mai departe, în satul Nucșoara. *Dacă mă da la școală, să știi că nu eram p-aci...* (p. 29). În viață au ținut-o cântecul și dragostea de copii. Era darnică, *din puținul ce-l avea dădea oricui* (p. 20). Cântecul a însoțit-o ca *duhovnic, povățuitor, hrană, viață*. Adeseori *cânta cu ochii umezi* (p. 31). Toate aceste cântece *închid în ele o viață, vorbesc despre greutățile nesfârșite peste care a fost nevoită să treacă aproape un veac o ființă pe cât de puternică și tare, pe atât de impresionabilă și duioasă* (p. 32).

În 1934, sfătuit de Constantin Brăiloiu, membru al școlii lui Dimitrie Gusti, folcloristul Harry Brauner a mers la Nucșoara cu scopul să culeagă diverse creații populare. În august ajunge la Pițuleasa, cu un aparat de înregistrat (fonograf), cu care a imprimat o seamă de cântece pe cilindri de ceară. Peste doi ani, a fost chemată Pițuleasa la București, unde s-a reîntâlnit cu Harry Brauner și i-a cunoscut pe Tiberiu Alexandru și Constantin Brăiloiu. Peste ani, a fost vizitată de cercetători de la Institutul de Folclor (p. 36). Le-a cântat multora, între care regilor Ferdinand, Carol II și Mihai, care își aveau reședința de vară la Nucșoara, dar nu s-a procopsit cu nimic, rămânând tot săracă și necăjită, având în grijă o mulțime de copii și nepoți. A murit în 13 noiembrie 1970, pe când televiziunea transmitea filmul **Baltagul**, în care ea avea o *emoționantă incantație folclorică*. La moartea ei, *Cântecul de codru și de dragoste [...] se transformase în jale și bocete sfâșietoare, toți regretându-i plecarea definitivă* (p. 44).

Prof. Harry Brauner a fost primul specialist care i-a înregistrat cântecele și care a scris despre ea cuvinte de entuziastă apreciere, apropiind-o de Maria Tănase și numind-o *neîntrecuta Cârstoiu Pițuloaia*. Despre ea au scris și Ghizela Sulițeanu, Mariana Kahane, Alexandru Amzulescu (p. 56, 57).

Partea monografică a scrierii lui Constantin

Cârstoiu se încheie cu o Notă (p. 60 – 61) importantă pentru înțelegerea întregii lucrări. În continuare (p. 65 – 101) sunt prezentate cântecele Pițulesei, aproape toate însoțite de note muzicale, așa cum au fost culese de Harry Brauner (cele mai multe), Constantin Brăiloiu, Tiberiu Alexandru, Paula Carp, Alexandru Amzulescu, Ghizela Sulițeanu.

Pe un spațiu mai restrâns este prezentată Ecaterina Regep (p. 107 – 110), care i s-a asemănat mamei sale atât în viața plină de lipsuri și necazuri, cât și în dragostea pentru cântec și locurile natale. Mesajul lor a fost dus mai departe de către Viorica Tefelev, de la care au fost înregistrate la Institutul de Etnografie și Folclor 165 de cântece. Viața ei, ca și a mamei și a oamenilor din această ultimă localitate din miazănoaptea ținutului argeșean, pe Râul Doamnei s-a circumscris muncii la pepiniere, la pădure, la construcția drumurilor de munte sau la seceriș. Ca și bunica și mama ei, Viorica Tefelev a fost slugă la mulți stăpâni răi, de fiecare dată fugind. La 16 ani s-a măritat. A cântat de mică și era chemată la nuntă și în alte sate. Peste tot cânta cu multă dăruire, cu sinceritate. Obișnuia să spună: *eu, dacă nu cânt cântecu dân inimă, așa, mai bine nu-l mai cânt* (p. 124). Despre Viorica Tefelev, Al. Amzulescu, în Balada populară, 27, a scris: *posedă cel mai bogat repertoriu feminin cunoscut din întreaga zonă a Muscelului*. Pe bunică și pe nepoată cercetătorul de folclor le numește *remarcabile cântărețe țărance, din aceeași familie [...] deosebit de reprezentative pentru rolul mediului de formație* (Cârstoiu, p. 176, 177).

Prin această prezentare, atragem atenția asupra unei familii de cântărețe cu repertoriu moștenit din generație în generație, îmbogățit și din alte surse, dar și prin talentul poetic al Vioricai Tefelev.

Cartea prof. Constantin Cârstoiu nu este doar un omagiu adus bunicii, mătușii și verișoarei sale, ci un valoros document de viață și de artă din lumea satului muscelan de până în pragul anului 2000. Volumul se încheie cu un glosar foarte bogat intitulat *Din vorbirea nucșorenilor* (p. 197-257), cu o listă de *Porecle, diminutive, toponime și nume sau prenume deosebite* (p. 258-268), cu o *Bibliografie selectivă* și cu un *Indice alfabetic al cântecelor din volum* (p. 269-273). Amintim ca fapt de interes că o cale dintre satele Slatina și Nucșoara se numește și astăzi *Poteca Pițulesei* (p. 46) – de unde și titlul cărții (metaforă și adevăr).

Încheiem amintind că glosarul cuprinde mulți termeni privitori la păstorit și creșterea vitelor, acestea fiind aici ocupații de bază, în afară de munca la pădure.

Vasile Fetescu

Cântecul lebedei

Cu mâhnire și îngrijorare constat
că inspirația m-a trădat,
că năvalnicul creator impuls
nu se mai lasă sedus
de muzele, îmbătrânite și ele,
devenite pe neașteptate
pieze rele,
că fantezia e searbădă
și rece
ca un izvor pe cale
să sece,
că gândirea și-a tocit
ascuțimea,
forța de pătrundere
și limpezimea,
că inima nu mai vibrează
învăluit
la frumosul natural și artistic
întâlnit,
că scrisul nu mai este
o chemare
arzătoare,
de satisfacții intelectuale
și sufletești aducătoare.
Înțeleg, resemnat,
că orice-aș face,
trecutul nu-l mai pot
întoarce.

O întrebare însă îmi stăruie
în gând:
se-nfiripă, oare,
al lebedei cânt?

Soartă ingrată

Mi-am invitat muzele
colaboratoare
ca să analizeze cum și cât
și-a făcut treaba
fiecare.

La apelul nominal
pe care l-am făcut,
o primă surpriză neplăcută
am avut
când am constatat
mai multe absențe
decât era de așteptat.

Apoi,
am fost de-a dreptul
uimit
atunci când
am descoperit
lipsuri mari și multe

în *inventarul stilistic*
al muzelor prezente
la summit.

Astfel,
o cochetă parteneră
se plângea că,
în chip neprevăzut,
toate *rimele* i-au dispărut.

Alta, platinată și înțepată
pretindea, sus și tare,
că nicio *metaforă*
nu mai are.

Două dintre ele, infidele,
susțineau și ele
că *pasul metric*
li s-a defectat
și, din această cauză,
iambii și troheii
li s-au dereglat.

O altă muză,
deloc sfioasă
și de calitate dubioasă,
s-a încumetat să spună
că *epitetele, comparațiile*
și *hiperbolele* i s-au terminat
de-o lună.

Dezbaterea s-a desfășurat
cu încrâncenare
ajungându-se uneori
aproape de încăierare.

Într-o atmosferă incendiară,
muzele se jurau
pe ce au ele mai scump
că și-au făcut datoria
punct cu punct.

Nu mi-am pedepsit
partenererele
pentru delăsare în acțiune
și lipsuri în gestiune,
deși ar fi meritat,
pentru că riscam să fiu
abandonat.

Iar alte muze
chiar dacă, cu șanse
aș găsi
în concurența acerbă,
existența pe *piața inspirației*,
e puțin probabil
că le-aș putea ademini.

Inițiativa mea
s-a dovedit a fi
cu prea puțin folos
pentru că muzele știu
să mintă frumos.

M-am resemnat
să accept starea de lucruri
așa cum este
și să o privesc
cu dezinvoltură
întrucât asta-i soarta
ingrată
a creatorului de literatură.

Vasile Turculescu

Rădăcinile folclorice ale problemelor rebusiste

1. **Folclorul românesc o mare bogăție națională.** Poporul nostru a creat de-a lungul existenței sale o bogăție folclorică de o neasemuită frumusețe. Aceasta este una din dovezile inegalabilei culturi străvechi păstrată și dezvoltată în cele mai variate forme artistice pe tot cuprinsul patriei noastre. În acest uriaș tezaur, alături de basme și legende, de creații epice în versuri și proză, de cântece, muzică și dansuri, de meșteșuguri pline de virtuozitate în lemn, ceramică, țesături și cusături etc. găsim și faimoase încercări ale agerimii minții, sub forma distractivă a ghicitorilor, a cimiliturilor și de ce-urilor care par să fi însoțit pe om din cele mai îndepărtate timpuri ale existenței sale.

Când vorbim despre rebusism, adică despre forma actuală a problemelor distractive, noi evocăm cu mândrie trecutul de două mii de ani al folclorului enigmatic, pe care îl socotim izvorul inepuizabil al creațiilor care au urmat. Transmise din generație în generație într-un proces de continuă circulație, perfecționare și îmbogățire, ghicitorile au anumite formulări sintetice de o mare diversitate și frumusețe. Ele au îndeplinit în același timp un mijloc de testare și stimulare a inteligenței, de însușire a tot felul de noțiuni, înțelepciunea populară transformându-le pe unele dintre acestea de-a dreptul în proverbe.

Ceea ce uimește la ghicitorile făurite de poporul român este uriașa lor varietate tematică. Sunt înfățișate în aceste creații populare tot ce a putut să cadă sub observația simțurilor și judecății omenești, de la propria reprezentare fizică a ființei umane, apoi a mediului înconjurător, a faunei și florei, a naturii, a cosmosului etc, dar și a relațiilor sociale, a virtuților și viciilor, a sentimentelor de dragoste, curaj, bunătate, răbdare etc., precum și ale celor blamabile ca invidia, lenea, lăcomia etc., apoi a îndeletnicirilor de tot felul, a atitudinii față de viață și de moarte, o adevărată filozofie a folclorului.

Vechimea acestor creații merge mână în mână cu etnogeneza însăși a poporului nostru. O dovadă a acestei vechi existențe o constituie și faptul că termenii de „ghicitoare” și „cimilitură” au o origine necunoscută, venind din cele mai îndepărtate timpuri.

Suntem îndemnați să menționăm aici o dovadă îndubitabilă a vechimii ghicitorilor pe teritoriul actual al țării noastre, amintind o ghicitoare consemnată de **Herodot**, „părintele istoriei”. Acesta, referindu-se la eșuarea expediției lui Darius I, regele perșilor la Dunărea de Jos în anii 513–511 î. Hr. spune că Idanthyrsoș, rege al scitilor, a trimis lui Darius un mesaj criptic constând din **o pasăre, un șoarece, o broască și cinci săgeți**. Acest mesaj a fost tălmăcit de înțeleptul Gobryas astfel: „Dacă nu veți zbura în înaltul cerului, o perși, preschimbați în păsări, sau dacă nu veți ascunde sub pământ preschimbați în șoareci, sau dacă nu veți sări în bălți, preschimbați în broaște, înapoi n-o să vă mai întoarceți, căci veți pieri de aceste săgeți”. După ce a auzit această tălmăcire, Darius a dat ordin de retragere.

Relatarea lui Herodot leagă de ținuturile noastre și de popoarele respective o ghicitoare plină de frumusețe. Aceasta pare să fie un fel de rebus viu și dovada că, în epocă, asemenea

ghicitori puteau să circule printre geto-daci și printre sciți. Ghicitoarea de mai sus are, în sumă rotundă, 2500 de ani!

La expediția lui Darius la Dunăre s-a referit și marele nostru poet Mihai Eminescu. În „Scrisoarea III” el pune replica dată lui Baiazid de Mircea cel Bătrân, replică de o tulburătoare demnitate, dărzenie, iubire de patrie și înțelepciune, următoarele versuri:

„După vremuri mulți veni ră, începând cu acel oaspe,
Ce din vreme se pomenește, cu Dariu al lui Istaspe...”.

Când a apărut revista „Șezătoarea” (1892), condusă de Artur Gorovei, în care au fost publicate alături de numeroase creații folclorice, felurite ghicitori și cimilituri, Barbu Delavrancea sublinia cu entuziasm: „Mijlocul suveran de a înțelege un popor este acela de a-i cunoaște și aprofunda tradițiunile, știința și creațiile sale simple, naive, dar adesea străbătute de un spirit vast și genial pe care numai mulțimile și popoarele îl pot avea”.

Pe calea ghicitorilor se stabilește un dialog între cel ce le propune și cel ce le dezleagă. Învăluirea întrebării într-o formă meșteșugită, ca și iscusința celui care trebuie să răspundă, fac farmecul dintotdeauna al ghicitorilor, continuat și practicat și în prezent prin toate problemele rebusiste. Ce determină această atracție irezistibilă spre ghicitoare? Se pare că răspunsul cel mai bun l-a dat Sextil Pușcariu, care zicea că „a ghici are mai mult farmec decât ceea ce e spus pe îndelete și amănunțit”.

2. **Larga reprezentare a folclorului enigmatic în culegeri, antologii și în creația scriitorilor români.** Aria folclorului enigmatic prin care înțelegem ghicitorile și cimiliturile de tot felul, a fost cercetată cu interes de folcloriști ca S. Fl. Marian, Tudor Pamfile, G. Dem. Teodorescu, I. A. Zanne, Artur Gorovei, George Pascu și alții, datorită cărora cea mai mare parte este cuprinsă în culegeri de mare valoare care conservă astfel această imensă creație populară.

Ghicitorile, cimiliturile, folclorul în general, s-au îmbogățit mereu, de la o generație la alta, s-au păstrat prin tradiție și s-au răspândit prin șezători și alte ocazii sărbătorești. Faptul că fiecare generație a avut partea sa de contribuție relevă însăși latura dinamică a folclorului, prin aceasta el constituindu-se într-o adevărată frescă socială. Ghicitorile nu se abat nici ele de la această regulă, oglindind traiul țăranului în trecut, izbucnirile sale de revoltă față de exploatare, de boieri, ciocoi și de toate formele opresive de altă dată.

Filologul G. Pascu a stabilit 32 de grupe de ghicitori, relevând în special ghicitorile metaforice, perifrastice, metonimice, sinecdotice etc. Aceasta dezvăluie simțul artistic inventiv al poporului, sensibilitatea sa, care a găsit figurile de stil proprii pentru a-i înfrumuseța creația enigmatică.

Pentru a intra în atmosfera aceasta de mit și de vrajă a ghicitorilor, să reproducem câteva, deși alegerea este foarte dificilă.

Unele ghicitori în mod voit sunt ușoare, ca să atragă și să stimuleze, așa cum sună această ghicitoare despre cocos: „La

cap pieptene/ la trup pepene/ la coadă secere/ la picioare rășchitoare”.

În alte cazuri versificația este simplă dar delicată, ca în această ghicitoare despre nuc: „Ce e nalt cât casa/ verde ca mătasa/ și amar ca fierea/ și dulce ca mierea?”

Știința de carte a fost în mare stimă la țăranul român, poate tocmai pentru că avea așa de greu acces la învățătură în trecut. Despre carte, despre scris, avem această admirabilă ghicitoare: „Câmpul alb/ oile negre/ cin' le vede/ nu le crede/ cin' le paște/ le cunoaște!” Dar ideea de carte a fost folosită și atunci când, prin ghicitori, și-a vărsat năduful față de ciocoi, cărora le-a scos în evidență ignoranța și lăcomia: „Ca și varza eu am foi/ și-s iubită de ciocoi/ Căci mă țin numa'n dulap/ Nu voi să mă bage'n cap!”

Folclorul a fost sursa inepuizabilă de inspirație a celor mai valoroși poeți și scriitori români. Unul dintre scriitorii veacului trecut a fost un prelucrător iscusit al folclorului și a rămas credincios genului în toată opera sa. Acesta a fost Anton Pann. Parte din aforismele și parabolele lui Anton Pann sunt de-a dreptul ghicitori. Iată câteva exemple:

„Ce se naște pe întuneric trebuie să se vadă la lumină” (Adevărul).

„Sarea-i bună la fiertură/ însă nu peste măsură” (Cumpătarea).

„Cine se reazămă de umbră, dă îndată peste cap” (Naivitatea).

„În oala acoperită nimenea nu știe ce fierbe” (Secretul).

Tot Anton Pann este cel care a popularizat faimosul aforism-ghicitoare despre nărav: „Ce naște din pisică, șoareci mănâncă” pus mai târziu de Nicolae Filimon ca subtitlu la romanul său „Ciocoi vechi și noi”.

Alți scriitori din trecut și în primul rând Eminescu, Hasdeu, Caragiale, Coșbuc au folosit în creația lor literară anagrama, ligamentul, acrostihul, reprezentând forme moderne ale ghicitorilor în dezvoltarea lor la toate popoarele. Costache Negruzzi figurează printre primii compunători de jocuri distractive din gazeta „Albina Românească”, apărută la Iași în 1829 sub conducerea lui Gh. Asachi.

Foarte interesant ne apare faptul că unele ghicitori au fost reluate în multe forme, separate în timp, ceea ce permite un fel de datare a lor, iar când această reluare aparține timpurilor moderne se remarcă prelucrarea specifică enigmisticii culte. Iată câteva exemple despre „ceasornic”: „Cine merge stând pe loc?” Sau aceasta, care prin forma cuvintelor pare, evident, mai veche: „Gânganie fără suflare/ Umblă fără astâmpărare./ N-are duh, nici nu visează/ Toată lumea îndreptează”. Și iată acum o formulare modernă, sub înfățișare de șaradă: „Partea-ntâia ca și-a doua/ Partea doua ca și-a treia/ Partea-ntâia cu a doua/ Ca și-a-ntâia, ca și-a doua.” Compunerea acestei șarade este excepțională și constituie una dintre cele mai reușite din limba noastră, având în vedere că „ceas” și „ornic” înseamnă același lucru, adică „ceasornic”.

Despre tren în „Cimiliturile românilor” de Artur Gorovei găsim această ghicitoare: „Am o trăsură mare/ la vale fugă tare/ la șes nebunește/ la deal găfâiește.” Și acum să reproducem o strofă din „Acceleratul” de George Topîrceanu: „Fulger negru...trăznet lung/ Dus pe aripi de furtună/ Zguduind pământul.../ Zărilor de abea-i ajung.../ Parcă zboară/ Parcă-noată/ Scuipe foc/ Înghite drum/ Și-ntr-un val vârtej de fum/ Taie-n lung pădurea toată...”

Aș vrea să mai dau un exemplu având ca temă „ariciul”. O veche ghicitoare sună astfel: „Merge pașa pe ulițe/ cu trei mii de sulite” sau varianta „Merge moșul pe cărare/ C-o mie de ace-n spinare.” Și acum, să ne referim din nou la Topîrceanu, reproducând o strofă din poezia „Ariciul”: „Copiii l-au zărit de pe cerdac/ Cum se mișcă domol pe sub gutui/ Și toți au alergat în jurul lui/ Iar el a-ncremenit pe loc posac/ Cum îl prinsese vremea pe cărare/ Ca o perniță sferică în care/ O fată rea, ca să se joace/ A-nfipt o sumedenie de ace./ Băteau copiii din vâtrai și clește/ Dar el tăcea, săracul, ca un pește/ Și doar fiori de groază, când și când./ Treceau pe trupușorul lui plâpând...”. După cum se vede, expresia stilistică este remarcabilă prin sensibilitatea și duioșia ce-o străbat.

3. Folclorul enigmatic azi. Folclorul enigmatic își demonstrează vitalitatea și perenitatea prin creațiile sale actuale. Procesul esențial și hotărâtor al civilizației moderne a introdus noțiuni și termeni noi care și-au găsit loc și în ghicitorile timpului nostru. Iată câteva exemple: „Cu trei ochi în trei culori/ E atent la trecători/ Și-ți arată fără grai/ Când să mergi și când să stai” (Semaforul), „Țârâie dar greier nu-i/ Stă pe masă unde-l pui/ Număr poartă-n loc de nume/ Și ne duce glasul-n lume” (Telefonul), „Unul mare, unul mic/ Unul nalt, unul voinic/ Și-unu-ncins cu brâu de fier/ Sânt la munci pe șantier” (Mâna cu cele cinci degete), „În toamnă și în primăvară/ Văd mii de pluguri cum ară/ Fără boi și fără jug/ Aducând țării belșug” (Tractoarele).

În multe cazuri, rebusiștii de azi au preluat teme folclorice pe care le-au prezentat în forme noi. Iată, bunăoară, o ghicitoare veche despre melc: „Pe-o cărare merge-o arătare/ șauă are și cal nu-i/ Coarne are dar bou nu-i”. Și iată interpretarea modernă: „Stă-n coliba lui domn mare/ Și-are-o hibă fără leac/ Cât de mult s-ar strădui/ Oaspeți nu poate primi” (Mircea Iordache). Același rebusist reia într-o formă umoristică ghicitoarea despre pernă (Noaptea-i lată, ziua umflată): „Pene are dar nu zboară/ Te trage lesne pe sfoară/ Că de - i pui capul în poală/ Cucurigu te mai scoală”.

De la aceste forme folclorice până la problemele rebusiste moderne nu este decât un pas. Iată o anagramă din creația lui D. Bartolomeu: „Limba a murit de mult/ Dar e plină de povăț/ Și îmi place s-o ascult/ Că rășfaț” (LATINA – ALINTA). Un frumos palindrom a fost realizat de același rebusist: „În timpul fluxului apare/ Un fluviu ce se varsă-n mare/ Refluxul însă mai poznaș/ Ne lasă-n urmă un oraș” (EBRU – URBE).

O șaradă antologică este aceasta a rebusistului Carol Peter: „Pentru amatori de pește/ Să vă spun cum se gătește/ O mâncare preferată:/ Luați un fruct de prima dată/ Iar apoi textilă mică/ Și-o legați c-o sforcică.../ Gata e mâncarea-aleasă/ Invitați, poftiți la masă!” (MAR-IN-ATĂ).

Enigmistica modernă este îndatorată, așadar, în modul cel mai larg ghicitorilor străvechi create de poporul român, pe care le-a îmbogățit și înfrumusețat cu noi alcătuiuri. Unele influențe au putut să pătrundă și prin intermediul literaturii universale, dar trebuie menționat cu satisfacție și mândrie că aproape în totalitate enigmistica noastră este o creație originală, reieșită din ingeniozitatea și inventivitatea compunătorilor români și tocmai de aceasta se bucură de un bine meritat renume prin calitățile sale deosebite. Să nu uităm, așadar, niciun moment, că totul a pornit de la străvechea noastră ghicitoare, căreia generații după

generații i-au adăugat noi componente și o nouă strălucire.

Scriitorii români, prin jocurile de cuvinte și procedeele rebusiste cuprinse adesea în opera lor, au avut un rol important în perfecționarea formelor enigmistice, înlesnind pătrunderea lor în mase din ce în ce mai largi. S-au pus astfel bazele enigmisticii moderne românești care se va dezvolta până în zilele noastre ca o componentă a rebusismului.

De la ghicitorile mai vechi sau mai noi, nu este greu de dedus drumul până la cuvintele încrucișate de azi. Problemele rebusiste oferă într-un careu, în mod simultan, o mulțime de întrebări care atrag interesul dezlegătorilor, distrează și stimulează.

4. Laturile valorice ale problemelor rebusiste. Virtutea de fond a rebusismului este aceea că oferă cititorilor un mijloc plăcut de folosire a timpului liber. Un divertisment, așadar. Însă, pe lângă această plăcere oferită dezlegătorilor, rebusismul le pregătește și le oferă mult mai mult. Și acest ceva avem tot dreptul să-l apreciem drept esența însăși a rebusismului. Făcând apel la logică și la un efort cerebral, dezlegătorul este supus unei acțiuni concentrice care îi dezvoltă atenția, spiritul de observație, care cultivă meticulozitatea, impune metodă, ordine și sistematizare, combate pripeala și superficialitatea, fortifică modul de a judeca și decide.

Acestea sunt câștiguri de o deosebită însemnătate și pe ele s-a clădit treapta următoare care a tins să dea rebusismului funcțiile educative, instructive și culturale, ca și utilitatea socială, care îi sunt astăzi proprii în țara noastră. Acumularea de cunoștințe sau verificarea și fixarea cunoștințelor vechi, dezvoltarea însușirilor intelectuale și morale, ca și îmbogățirea cunoștințelor despre valorile materiale și spirituale create de societatea omenească sunt foloase deosebite ale rebusismului prin care și-a dovedit și justifică utilitatea socială.

Acad. prof. Iorgu Iordan spunea că: „Problemele rebusismului constituie un exercițiu intelectual foarte recomandat. Atât pentru compunătorii de careuri, cât și pentru dezlegători, cred că exercițiul acesta este binevenit, între altele și prin faptul că formează o bază temeinică de cunoaștere a limbii și, deci, de înlesnire a comunicării între oameni, de însușire a unui cât mai bogat limbaj lingvistic, științific și de cultură generală”.

În anul 1925, când au fost introduse cuvintele încrucișate în țara noastră, apărând „Gazeta de duminică”, aceasta și-a intitulat pagina de jocuri cu un termen..., „cimilituri”, învederând astfel strânsa legătură dintre ghicitorile străvechi și formele moderne actuale, în care își făceau intrarea triumfală cuvintele încrucișate care, în scurt timp, au cucerit toată lumea.

Prin filiația acestor ghicitori, noi am ajuns la un stadiu foarte avansat al rebusismului, ceea ce constituie o mândrie dar și o îndatorire de a contribui mai departe la cultivarea limbii, stimularea inteligenței creatoare, participarea la tot ceea ce se edifică în acest domeniu al culturii.

Victor Buescu

LIED

Vântul geme grav, asemeni
Cântecelor mele
Și copacii plâng cu frunze
Umede și grele.

Tu-nțelegi amara jale
Ce frământă firea?
Este sufletu-mi, doinindu-și,
Trist, dezamăgirea...

PALINODIE

Zadarnic stau la pânda cosițelor bălaie,
Surâsului șagalnic, privirii albăstriei,
Să vie să mă smulgă urbanei sihăstriei
Și iarăși să-nflorească posaca mea odaie...

Deschid fereastra, largă, spre strada zgomotoasă,
Cercând, naiv, să-năbuș tumultul prin tumult,
Să-mi spun că nu-mi ești dragă, că te-am uitat demult,
Că-mi voi relua viața de larvă studiosă.

O, cât de-amar mi-i gândul că și-altor ai să dai
Al aprigilor buze răcoritor balsam
Din nopțile acelea de veghe și de mai!

Prăvale-se și cerul, alături de te am!
Cu umedele buze arșița mea alin-o
Și iartă-mi răzvrătirea, și minte-mă, - și vino!...

Antiteze

Din nouă băjenăresc, precum cocorii,
Spre alte orizonturi iluzorii,
Cu iernile destinului meu crud
Spre mările văratice din Sud...

Luminile limanului atlantic
Cern negură pe sufletu-mi romantic
Și-n taina pururi proaspătă a serii
Mă arde alinarea adierii.

Adulmec, din talazuri și ostroave,
Regrete solitare și bolnave
Și-n vasta bucurie pură-a firii
Aud doar cântul trist al amintirii

Doinind legenda fragedei vedenii,
Găsită căutată de milenii
C-un dor de desperate-apoteoze,
Prin cosmosuri și prin metempsihoze.

Și, line legănând melancolii,
Mă mint că poate totuși ai să-mi vii,
Și-alint, sub nostalgii de Paradis,
Iluzia speranței ce-ai ucis.

Gheorghe Clapa

Apa – element esențial de care așezările omenеști își leagă existența

Fără îndoială, problema vechilor așezări urbane este cea mai controversată și istoricii încă nu sunt de acord, atât asupra înființării orașelor cât și asupra proprietății. Mai consemnăm că documentele arată că vechea așezare a orașului Bărlad era formată din vatra târgului, care cuprindea locuințele târgoveților, orașul propriu-zis și moșia târgului. Demn de crezut este că vechea așezare a orașului Bărlad, pe lângă vatra târgului care cuprindea locuințele târgoveților, avea în jurul ei hotarul târgului sau moșia cultivată de târgoveții care se ocupau cu agricultura și cu cărăușia.

Municipiul Bărlad se află situat pe meridianul 27° 41' longitudine estică și paralela 46° 14' latitudine nordică, așezat la o altitudine de 72 de metri față de nivelul mării și pe o linie de contact foarte prielnică Galați – Iași și nu departe de celelalte orașe vecine: 50 km depărtare de Tecuci și 52 km depărtare de Vaslui. Locul de așezare a fost favorizat de configurația terenului; lunca Bărladului lată de 2 km și jumătate: cu toate văile afluenților săi – destul de numeroși – care au direcția nord – sud și sunt aproape paralele între ele, înlesnind circulația precum și faptul că dealurile din acest sector, erau străjuite de codri. Aceasta era o piedică pentru popoarele migratoare ce veneau de la răsărit. Orașul este așezat pe ambele maluri ale râului Bărlad – din anul 1932 albia râului a fost scoasă din oraș – și ocupă mai mult lunca râului.

Astăzi se ridică și pe dealurile de la apus: dealul Cimitirului și dealul Țuguiaț sau Țuguiața. Așezarea orașului se datorează poziției geografice foarte favorabilă pe care o are: la mijlocul unui mare drum comercial, la o depărtare de 110 km de Dunăre sau 135 km prin Tecuci și la o depărtare de 120 km de Iași. Drumul de comerț Iași – Bărlad – Tecuci – Galați, urmând valea Bărladului și apoi valea Siretului, precum și încrucișarea de drumuri spre Fălciu, spre Galați și pe apa Tutovei spre Bacău – Roman, a dat naștere acestei așezări omenеști în acest loc. Existența marelui drum comercial este atestată de numărul mare de acte municipale, precum și de documente. Marele drum tătarăsc, străbătând de-a curmezișul Țara Moldovei, prin Suceava – Iași – Tighina, făcea legătura între Lemberg (Lwow, Liow, azi Lvov) și Caffa din Crimeia. Pe acest drum mergeau și negustorii bărlădeni. Mai târziu, drumul Galaților, ridicat după pierderea de către moldoveni a Chinei și Cetății Albe (1484).

Orașul Bărlad este așezat în mijlocul regiunii dintre Siret și Prut, la o distanță de 38 km de Siret și la 34 km de Prut, înconjurat de dealuri monotone. Deși această regiune, ca și întregul ținut al Moldovei, are un caracter deluros, ca urmare a modelării terenului de către apele curgătoare, totuși ea face parte din podișul Moldovenesc. Aruncând o privire asupra ținutului cuprins între Siret și Prut, observăm că această parte a Moldovei a fost mai puțin cercetată, datorită faptului că studiile geologice au fost îndreptate spre ținuturi mai interesante din punct de vedere practic.

Cercetări în acest domeniu au efectuat geografii Grigore Cobălcescu, Grigore Ștefănescu, Ioan Simionescu, Romulus Sevastos, Ludovic Mrazec, I. Popescu-Voitești, Emmanuel de Martonne, George Vălsan, Mihail D. David, Ion Hârjoabă, C. Martiniuc, C. Burduja, N. Barbu, V. Tufescu, I. Șandru, I. Donisă, P. Jeanrenaud, N. Macarovici, P. Poghir și alții.

O descriere încântătoare a râului Bărlad o face Miron Costin. Expresiile, deși literare ale cronicarului moldovean, ne dau, totuși, o imagine caracteristică de bogăția îmbelșugată în care trăia poporul român în secolul al XVII-lea și ne deșteaptă unele imagini vii asupra frumuseților peisajului pe care-l străbate râul. Iată această descriere minunată: „Și pe tine, Bărlade, râu roditor, nu pot să nu te amintesc: e greu de uitat cum curgi în bogăția îmbelșugată, ducând cu unda ta de miere și lapte, desfătări ca în rai. Mai departe, ei (descălecătorii) văd și păduri și pe unde curg râurile, șesuri întinse, și când aplecă ochii, văzură o țară, cum ar fi o grădină înflorită cultivată între gardurile ei cu patru laturi. Privind spre răsărit, se minunară de așa țară cu câmpii pline de flori, asemenea raiului”.

Hidrografia

Apele de suprafață. Râul Bărlad este singurul afluent stânga important al râului Siret și este cursul de apă cu bazinul cel mai mare ($S = 7354 \text{ km}^2$) din cadrul sistemului hidrografic al Siretului. Bărladul drenează o zonă de joasă altitudine, cunoscută sub numele de Podișul Bărladului, a cărei altitudine este în medie de peste 400 m și atinge cota maximă între izvoarele Berheciului și Zeletinului. Precipitațiile care cad în cuprinsul bazinului sunt relativ scăzute, variind între 510 mm în partea de nord și 490 – 495 în partea sudică. Din acest aport anual de apă, provenită din precipitații, circa 90% se pierde prin evapotranspirație, în medie 450 mm. Scurgerea medie de suprafață, este scăzută, la confluența cu Siretul, fiind de $6,66 \text{ m}^3 / \text{s}$ (31 mm anual).

Constituția geologică a bazinului hidrografic Bărlad și litologia formațiunilor mio-pliocene care intră în alcătuirea lui se pot rezuma astfel: de la paralela orașului Vaslui spre nord depozitele sarmațiene ale Platformei Moldovenești – reprezentate prin marne, nisipuri, argile și gresii – ocupă majoritatea suprafeței bazinului, grosimea acestor depozite fiind de 1000 – 1500 m. Meotianul, reprezentat prin argile și gresii, formează petice de eroziune pe culmile unor dealuri. De la Vaslui spre sud depozitele kersoniene acoperă aproape în totalitate bassarabianul, iar trecerea de la kersonian la meotian se face gradat, fără a se putea delimita.

De la Banca spre sud apar termenii mai noi ai pliocenului: pontianul, dacianul – reprezentați prin argile și nisipuri – și levantinul, cu o constituție litologică similară. De la Zorleni, în aval, se individualizează terasele Bărladului, dintre un nivel superior pe malul stâng și un nivel inferior pe ambele maluri ale râului. Litologic, în alcătuirea teraselor intră nisipuri, pietrișuri și loessuri. Pleistocenul inferior apare sub forma unor petice pe culmile unor dealuri – strate de Bălănești -, fiind în genere lipsit de apă. De la Ghidigeni, însă, spre confluența cu Siretul, conține ape captive, uneori arteziene, cantonate în nisipuri și pietrișuri cu nivele argiloase – în piemontul Nicorești, în interfluviul Siret – Bărlad etc.

Structural, se remarcă o înclinare generală sudică a depozitelor sarmațiene, acoperite de depozite pliocene din ce în ce mai noi, pe măsură ce ne apropiem de confluența cu Siretul. Depozitele holocene care alcătuiesc zona de luncă a râului Bărlad și a principalilor afluenți au în genere o granulație fină – prafuri, mături, nisipuri fine și medii. Pietrișuri apar în genere în aval de orașul Bărlad. Luncile Bărladului, Vasluiului și Racovei sunt în mare parte inundabile și acoperite cu mlaștini și bălți, în special în zonele Vaslui – Crasna și Zorleni – Tecuci.

Pe ansamblul bazinului, s-a efectuat un calcul estimativ luându-se în considerație următorii parametri: precipitațiile medii anuale (p) din atlasele climatologice ale I. M. H., ponderate cu suprafețele de bazin aferente = 0,495 m; evapotranspirația reală medie anuală ($E = 450 \text{ m}$), care a fost calculată pe baza hărții cu izoliniile evapotranspirației reale anuale publicată în „Atlasul României” (Planșa N – 4 – 12), lucrare editată de Institutul de Geografie în anul 1974; scurgerea medie în lungul râului Bărlad (Q_s) la confluența cu Siretul = $0,031 \text{ m}$ ($227974 \text{ 000 m}^3 / \text{an}$).

Aporturile (A) provin în exclusivitate din precipitații, iar pierderile (P) se produc prin evapotranspirația reală medie anuală (E) și prin scurgerea medie Q_s în lungul râului. Resursele totale de ape subterane $R_s = P - (E + Q_s) = 102 \text{ 956 000 m}^3 / \text{an}$ ($3,28 \text{ m}^3 / \text{s}$). Luând în calcule aceleași valori ale precipitațiilor și evapotranspirației și o valoare a scurgerii medii în lungul Râului Bărlad (la ieșirea din județul Vaslui de $144 \text{ 000 000 m}^3 / \text{an}$), s-au calculat resursele de ape subterane aferente sectorului de bazin ce aparține de județul Vaslui ($S = 3672 \text{ km}^2$) și care sunt extrem de modeste: $0,68 \text{ m}^3 / \text{s}$.

Resursele de ape subterane sunt mai bogate în partea de sud a bazinului, care aparține de județul Galați, totalizând un debit de $2,6 \text{ m}^3 / \text{s}$. Raportate la km^2 de bazin resursele sunt de circa $0,19 \text{ l/s}$ în județul Vaslui și de $0,70 \text{ l/s}$ în județul Galați. (va urma)

Act de Donație

Subsemnatul **C. D. Zeletin**, domiciliat în București, strada Barbu Delavrancea 61, Sectorul 1, Președinte de onoare al *Academiei Bârlădene*, donez acestei instituții următoarele cărți și publicații, pentru *Fondul Cartea rară*.

I. Cărți.

1. Const. L. Hristea, *Stupăritul*, Atelierele grafice „Frații Chiriac”, Bârlad, 1935, 960 de pagini. În casetă de piele.
2. I. Valerian, membru al *Academiei Bârlădene*, *Cara-Su*, roman, Editura „Cultura națională”, București. Prima ediție. Cu autograf al autorului pentru Traian Șelmaru (1938).
3. I. M. Rașcu, *Poeme*, Editura pentru literatură, 1967. Autorul a fost unul dintre cei dintâi membri ai *Academiei Bârlădene*.
4. Nina Vêja, *Boabe de rouă*, versuri, Editura Miorița, Galați, 1924. Autoarea a fost membră a *Academiei Bârlădene*, ca și soțul ei, poetul **Grigore Vêja**.
5. I. Delamisa, *Zăpezile copilăriei*, Editura Matrix Rom, București, 2003, cu dedicație din partea lui **Ion Hobana**, fiul lui I. Delamisa, către **C. D. Zeletin**.
6. Ion Larian Postolache, *Mătâni*, catrene. Cu gravuri originale de **Dragoș Morărescu**. Editura Apollo, București, 1990. Autorul a fost membru al *Academiei Bârlădene* în anii când aceasta își desfășura activitatea în Capitală.
7. *Tânărul scriitor*, IV, 10, 1955. Număr omagial închinat lui Mihail Sadoveanu. Cuprinde (pp.30-32): *G. Tutoveanu, Cu Sadoveanu la Fălticeni*, proză, și *Sonete: Celor aleși și Moldova mea*, închinat lui **M. Sadoveanu**.

II. Publicații vechi, în casete de piele.

Adevărul literar și artistic:

* **Anul 1928.** *Caseta I*, 26 de numere (1 ianuarie – 24 iunie) și *Caseta II*, 27 de numere (1 iulie – 30 decembrie). În total, 53 de numere.

* **Anul 1929**, casetă unică = 32 de numere (26 mai – 29 decembrie).

* **Anul 1930.** *Caseta I*, 26 de numere (5 ianuarie – 29 iunie) și *Caseta II*, 26 de numere (6 iulie – 28 decembrie).

Anii 1928 și 1930 sunt integrali; anul 1929, numai jumătate.

În total, cinci casete.

Întreagă această donație va putea fi consultată numai la *Academia Bârlădeană*, sub supraveghere, și nu va părăsi niciodată sediul ei.

Bârlad, 5 decembrie 2008

Academia Bârlădeană la Priponești – 2008

În ziua de 8 noiembrie 2008, în satul Priponești de Sus, fostul județ Tutova, în prezența nu a unui numeros public, dar cel prezent foarte aplecat către actul de cultură, s-a desfășurat cea de a II-a ediție a întâlnirii anuale a fiilor satului, manifestare inițiată, susținută și bine organizată de un localnic, și el fiu al satului, învățătorul pensionar Ion V. Tasie, autor al primei monografii a comunei („Priponești de Sus și Priponești de Jos”, Editura PIM, Iași, 2007).

Participanții, mult mai numeroși, au fost prezenți mai întâi la un Te Deum desfășurat la biserica „Sf. Ierarhi Mihail și Gavril”, primul locaș de cult ridicat în localitate la anul 1775.

Mai întâi, prof. nonagenar Alexandru Mănăstireanu, fiu al comunei și al satului, autor al volumului „Călător prin vâltoarea vremii” (Editura „Sfera”, Bârlad), a înmănat celor prezenți, în mod gratuit, câte o carte, însoțită de un exemplar al revistei „Academia Bârlădeană”, editată de Societatea literar-culturală cu același nume, de la Bârlad, la care domnia sa este și astăzi un frecvent colaborator, mai ales în ceea ce privește prezentarea cărților unor autori dragi lui.

Activitatea „Academiei Bârlădene”, ca și a revistei care-i poartă numele, sunt bine cunoscute la Priponești, întemeietorul Academiei, institutorul și poetul George Tutoveanu, a fost câțva timp, în perioada guvernării prof. Nicolae Iorga, prin anii 1930, prefect al județului Tutova, iar la Priponești a mers de mai multe ori, la primărie și la școala din sat.

Manifestarea propriu-zisă a declarat-o deschisă însuși organizatorul – învățătorul Ion V. Tasie. El și-a exprimat regretul că participarea fiilor satului n-a fost mai numeroasă.

Cu acest prilej și-au prezentat parte din activitatea lor câțiva din cei plecați din localitate și reveniți la chemarea vocii satului. Prof. Alex. Mănăstireanu și-a declarat atașamentul deschis față de sat și oamenii lui, dragostea față de pământul natal și de amintirea celor „plecați”, de copiii pe care i-a educat și format, ca apostol, la catedră și în teritoriu. El a punctat fragmente din reușita sa ca om, dascăl și autor de carte, de colaborator harnic și consistent la revista „Academia Bârlădeană”.

Ion N. Oprea, alt fiu al localității, a evocat figurile unora dintre cei ridicați dintre localnici, printre care și numele specialistului în medicină pediatrică Gheorghe P. Scumpu, lipsă din sală din motive de sănătate.

La rândul său, prof. V. Ghica, poate în compensare, a făcut referiri la cărțile scrise și publicate în edituri diverse de Ion N. Oprea. Vorbitorul a pus accent pe valoarea documentară, cartea istorico-științifică-literară, socotind-o o reușită.

Din public și-a exprimat bucuria întâlnirii din această zi a anului 2008 învățătorul pensionar Roman P. Scumpu, un alt vrednic formator de caractere și oameni în localitățile unde a păstorit ca apostol al școlii românești.

Cum la întâlnirea cu fiii satului au fost prezenți reprezentanți la vârf ai primăriei, școlii și bisericii, există garanția că în 2009 prezența la reîntâlnirea programată cu „Academia Bârlădeană” și autorii de carte locală va fi o reușită.

Croniciar

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală „Academia Bârlădeană”.

Anul XV, nr. 4(33), decembrie 2008,

Bârlad, Bd. Republicii nr.235.

Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor șef),
Ritta Mintiade, Bogdan Artene, Florian Pricop,
Camelia Stoica, Daniela Stan, Diana Stoica.

*

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad.

**Manuscrisele trimise pe adresa
redacției se publică în ordinea
necesităților redacționale.
Materialele nepublicate nu se
restituie.**

**Răspunderea pentru conținutul
articolelor publicate
aparține autorilor.**

Apariția acestui număr a fost sprijinită financiar de Primăria Municipiului Bârlad și de domnul Ion Strătilă, Piatra Neamț